

Metodický průvodce k učebnici Hudební výchova 2

ZPRACOVÁNO
V SOULADU
S RVP ZV

Nová škola - DUHA, s.r.o.

Lenka Andrýsková, Eva Chomoucká

METODICKÝ PRŮVODCE K HUDEBNÍ VÝCHOVĚ 2

nakladatelství Nová škola – Duha

OBSAH

1. Úvod	3
2. RVP pro ZV – vybraná část: 5.7 Umění a kultura	4
3. HV – vzdělávací obsah vzdělávacího oboru – 1. stupeň ZŠ – očekávané výstupy, učivo	5
• Očekávané výstupy – 1. období	5
• Minimální očekávané výstupy 1. období.....	5
• Očekávané výstupy – 2. období.....	6
• Minimální očekávané výstupy 2. období.....	6
Učivo	
• Vokální činnosti.....	6
• Instrumentální činnosti.....	6
• Hudebně pohybové činnosti.....	7
• Poslechové činnosti.....	7
Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru – 1. stupeň ZŠ – jednotlivé části	7
4. Dramatická výchova (dramatické hry a náměty)	8
5. Hra na nástroje Orffova instrumentáře	9
6. Obsah jednotlivých hodin	11
7. Metodické poznámky k jednotlivým kapitolám	12

1. ÚVOD

Metodická příručka k učebnici Hudební výchova 2 obsahuje několik částí, ve kterých se snaží shrnout a popsat vše, co s výukou hudební výchovy souvisí. Zabývá se charakteristikou vzdělávací oblasti, popisuje obsah, očekávané výstupy a učivo, obsahuje nabídku dechových a rytmických cvičení a ukazuje možnosti dramatické výchovy v rámci hudební výchovy. V nejobsáhlejší části nabízí náměty na práci s dětmi v jednotlivých hodinách a dále rozvíjí úkoly a náměty z učebnice.

2. RVP PRO ZV – VYBRANÁ ČÁST: 5.7 UMĚNÍ A KULTURA

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Umění a kultura** umožňuje žákům jiné než pouze racionální poznávání světa. Odráží nezastupitelnou součást lidské existence – umění a kulturu; kulturu jako procesy i výsledky duchovní činnosti umožňující chápat kontinuitu proměn historické zkušenosti, v níž dochází k socializaci jedince a k jeho projekci do společenské existence, i jako neoddělitelnou součást každodenního života (kultura chování, oblékání, cestování, práce); umění jako proces specifického poznání a dorozumívání, v němž vznikají informace o vnějším a vnitřním světě a jeho vzájemné provázanosti, které nelze formulovat a sdělovat jinými než uměleckými prostředky.

Vzdělávání v této oblasti přináší umělecké osvojování světa, tj. osvojování s estetickým účinkem. V procesu uměleckého osvojování světa dochází k rozvíjení specifického citění, tvořivosti, vnímavosti jedince k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu. Součástí tohoto procesu je hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti. V tvořivých činnostech jsou rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování prostřednictvím tónu a zvuku, linie, bodu, tvaru, barvy, gesta, mimiky apod.

V etapě základního vzdělávání je oblast **Umění a kultura** zastoupena vzdělávacími obory **Hudební výchova** a **Výtvarná výchova**. Vzdělávací oblast lze rozšířit o doplňující vzdělávací obor **Dramatická výchova**, který je na úrovni školního vzdělávacího programu možné realizovat např. formou samostatného vyučovacího předmětu, projektu, kurzu, začlenění do jiného předmětu.

Na 1. stupni základního vzdělávání se žáci seznamují prostřednictvím činností s výrazovými prostředky a s jazykem hudebního a výtvarného umění a také umění dramatického a literárního. S nimi se učí tvořivě pracovat, užívat je jako prostředky pro sebevyjádření. Poznávají zákonitosti tvorby, seznamují se s vybranými uměleckými díly, učí se je s ohledem ke svým zkušenostem chápat a výpovědi sdělované uměleckým dílem rozpoznávat a interpretovat.

Hudební výchova vede žáka prostřednictvím *vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových činností* k porozumění hudebnímu umění, k aktivnímu vnímání hudby a zpěvu a k jejich využívání jako svébytného prostředku komunikace. V etapě základního vzdělávání se tyto hudební činnosti stávají v rovině produkce, recepce a reflexe obsahovými doménami hudební výchovy.

Hudební činnosti jako činnosti vzájemně se propojující, ovlivňující a doplňující rozvíjejí ve svém komplexu osobnost žáka jako celek, především však vedou k rozvoji jeho hudebnosti – jeho hudebních schopností, jež se následně projevují individuálními hudebními dovednostmi – sluchovými, rytmickými, pěveckými, intonačními, instrumentálními, hudebně pohybovými, hudebně tvořivými a poslechovými.

Prostřednictvím těchto činností žák může uplatnit svůj individuální hlasový potenciál při sólovém, skupinovém i sborovém zpěvu, své individuální instrumentální dovednosti při souborové hře a doprovodu zpěvního projevu, své pohybové dovednosti při tanci a pohybovém doprovodu hudby a v neposlední řadě je mu dána příležitost „interpretovat“ hudbu podle svého individuálního zájmu a zaměření.

- Obsahem *vokálních činností* je práce s hlasem, při níž dochází ke kultivaci pěveckého i mluvního projevu v souvislosti s uplatňováním a posilováním správných pěveckých návyků.
- Obsahem *instrumentálních činností* je hra na hudební nástroje a jejich využití při hudební reprodukci i produkci.
- Obsahem *hudebně pohybových činností* je ztvárňování hudby a reagování na ni pomocí pohybu, tance a gest.
- Obsahem *poslechových činností* je aktivní vnímání (percepce) znějící hudby, při níž žák poznává hudbu ve všech jejích žánrových, stylových i funkčních podobách, učí se hudbu analyzovat a interpretovat.

Výtvarná výchova pracuje s vizuálně obraznými znakovými systémy, které jsou nezastupitelným nástrojem poznávání a prožívání lidské existence. Tvořivý přístup k práci s nimi při tvorbě, vnímání a interpretaci vychází zejména z porovnávání dosavadní a aktuální zkušenosti žáka a umožňuje mu osobně uplatňovat jedinečné pocity a prožitky.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti Umění a kultura

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- pochopení umění jako specifického způsobu poznání a k užívání jazyka umění jako svébytného prostředku komunikace;
- chápání umění a kultury v jejich vzájemné provázanosti jako neoddělitelné součásti lidské existence; k učení se prostřednictvím vlastní tvorby opírající se o subjektivně jedinečné vnímání, cítění, prožívání a představy; k rozvíjení tvůrčího potenciálu, kultivování projevů a potřeb a k utváření hierarchie hodnot;
- spoluvytváření vstřícné a podnětné atmosféry pro tvorbu, pochopení a poznání uměleckých hodnot v širších sociálních a kulturních souvislostech, k tolerantnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti i ke kulturním projevům a potřebám různorodých skupin, národů a národností;
- uvědomování si sebe samého jako svobodného jedince; k tvořivému přístupu ke světu, k možnosti aktivního překonávání životních stereotypů a k obohacování emocionálního života;
- zaujímání osobní účasti v procesu tvorby a k chápání procesu tvorby jako způsobu nalézání a vyjadřování osobních prožitků i postojů k jevům a vztahům v mnohotvárném světě.

3. HUDEBNÍ VÝCHOVA

– VZDĚLÁVACÍ OBSAH VZDĚLÁVACÍHO OBORU – 1. STUPEŇ ZŠ

– OČEKÁVANÉ VÝSTUPY A UČIVO

Očekávané výstupy – 1. období

žák

- **HV-3-1-01** zpívá v jednohlase
- **HV-3-1-02** rytmizuje a melodizuje jednoduché texty
- **HV-3-1-03** využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře
- **HV-3-1-04** reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie
- **HV-3-1-05** rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby
- **HV-3-1-06** rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření

žák

- **HV-3-1-01p** zpívá jednoduché písně v rozsahu kvinty
- **HV-3-1-02p** hospodárně dýchá a zřetelně vyslovuje při rytmizaci říkadla i při zpěvu
- **HV-3-1-04p** reaguje pohybem na tempové a rytmické změny
- **HV-3-1-05p** rozliší sílu zvuku – pozorně vnímá jednoduché skladby

Očekávané výstupy – 2. období

žák

- **HV-5-1-01** zpívá v jednohlase či dvojhase v durových i mollových tóninách a při zpěvu využívá získané pěvecké dovednosti
- **HV-5-1-02** realizuje podle svých individuálních schopností a dovedností (zpěvem, hrou, tancem, doprovodnou hrou) jednoduchou melodii či píseň zapsanou pomocí not
- **HV-5-1-03** využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře i k reprodukci jednoduchých motivů skladeb a písní
- **HV-5-1-04** rozpozná hudební formu jednoduché písně či skladby
- **HV-5-1-05** vytváří jednoduché přede hry, mezihry a dohry a provádí elementární hudební improvizace
- **HV-5-1-06** rozpozná v proudu znějící hudby některé z užitých hudebních výrazových prostředků
- **HV-5-1-07** ztvárňuje hudbu pohybem s využitím tanečních kroků, na základě individuálních schopností a dovedností vytváří pohybové improvizace

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření

žák

- **HV-5-1-01p** zpívá písně v přiměřeném rozsahu
- **HV-5-1-02p, HV-5-1-07p** propojí vlastní pohyb s hudbou
- **HV-5-1-03p** doprovodí spolužáky na rytmické hudební nástroje
- **HV-5-1-06p** odliší tóny podle výšky, síly a barvy – pozorně vnímá znějící hudbu různých skladeb – správně hospodaří s dechem při interpretaci písní – frázování

Učivo

VOKÁLNÍ ČINNOSTI

- **pěvecký a mluvní projev** – pěvecké dovednosti (dýchání, výslovnost, nasazení a tvorba tónu, dynamicky odlišený zpěv), hlasová hygiena, rozšiřování hlasového rozsahu
- **hudební rytmus** – realizace písní ve 2/4, 3/4 a 4/4 taktu
- **dvojhlas a vícehlas** – prodleva, kánon, lidový dvojhlas apod.
- **intonace, vokální improvizace** – diatonické postupy v durových a mollových tóninách (V., III. a I. stupeň, volné nástupy VIII. a spodního V. stupně apod.), hudební hry (ozvěna, otázka–odpověď apod.)
- **záznam vokální hudby** – zachycení melodie písně pomocí jednoduchého grafického vyjádření (např. linky), nota jako grafický znak pro tón, zápis rytmu jednoduché písně, notový zápis jako opora při realizaci písně

INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

- **hra na hudební nástroje** – reprodukce motivů, témat, jednoduchých skladeb pomocí jednoduchých nástrojů z Orffova instrumentáře, zobcových fléten, keyboardů apod.
- **rytmizace, melodizace, hudební improvizace** – tvorba předeher, meziher a doher s využitím tónového materiálu písně, hudební doprovod (akcentace těžké doby v rytmickém doprovodu, ostinato, prodleva), hudební hry (ozvěna, otázka–odpověď), jednodílná písňová forma (a–b)
- **záznam instrumentální melodie** – čtení a zápis rytmického schématu jednoduchého motivu či tématu instrumentální skladby, využití notačních programů

HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

- **taktování, pohybový doprovod znějící hudby** – dvoudobý, třídobý a čtyřdobý takt, taneční hry se zpěvem, jednoduché lidové tance;
- **pohybové vyjádření hudby a reakce na změny v proudu znějící hudby** – pantomima a pohybová improvizace s využitím tanečních kroků;
- **orientace v prostoru** – utváření pohybové paměti, reprodukce pohybů při tanci či pohybových hrách.

POSLECHOVÉ ČINNOSTI

- **kvality tónů** – délka, síla, barva, výška;
- **vztahy mezi tóny** – souzvuk, akord;
- **hudební výrazové prostředky a hudební prvky s výrazným sémantickým nábojem** – rytmus, melodie, harmonie, barva, kontrast a gradace, pohyb melodie (melodie vzestupná a sestupná), zvukomalba, metrické, rytmické, dynamické a harmonické změny v hudebním proudu;
- **hudba vokální, instrumentální, vokálně instrumentální, lidský hlas a hudební nástroj**;
- **hudební styly a žánry** – hudba taneční, pochodová, ukolébavka apod.;
- **hudební formy** – malá písňová forma, rondo, variace;
- **interpretace hudby** – slovní vyjádření (jaká je to hudba a proč je taková).

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru – 1. stupeň ZŠ – jednotlivé části

Hlas – hlasový výcvik

Hlasovému výcviku věnujeme prostor v každé hodině hudební výchovy. Nejprve vždy v úvodu hodiny asi 5 minut a následně celou hodinu důsledně dbáme na dodržování nacvičených hlasových dovedností a tvoření návyků. Hlasová cvičení by měla mít ustálenou podobu, neměníme je každou hodinu. Po úplném zvládnutí daného cvičení je nahradíme cvičením náročnějším.

Hlasová cvičení se skládají ze čtyř částí, během hodiny by se měl vyučující věnovat všem čtyřem. Vytvářejí se tak dovednosti, které by se měly stát postupně v průběhu školní docházky trvalým návykem:

- a) správné dýchání** – učit děti nejen správně dýchat, ale i správně se nadechnout v průběhu písňe – na správném místě. S touto dovedností úzce souvisí dovednost z 1. ročníku – správně při zpěvu sedět/stát;
- b) tvoření tónu** – stěžejní je nácvičení hlavového tónu, který jsme zahájili již v 1. ročníku nácvičením na slabiku ku-ku. Nezapomínejme, že musíme vždy začínat nahoře (c² a výše) a sestupovat o několik tónů podle pokročilosti dětí. Zpočátku volíme slabiky, které podporují hlavovou rezonanci (mu, nu, mo, no). Děti by také měly umět již z 1. ročníku zpívat polohlasem a zpívat „brumendo“ (zpěv s otevřenými ústy na zadopatrové n). Ve druhém ročníku dále procvičujeme dovednost správného otevírání úst, zvláště při výslovnosti samohlásek, trénujeme výslovnost koncovek. Novou dovedností pro 2. ročník je správné frázování.

Frázování – nádech, který přeruší proud zpěvu, je možný pouze na konci hudební nebo textové věty, aby se nenarušil smysl textu nebo aby nebyla porušena hudební tektonika. Proto při nácvičení každé písňe vyznačíme dětem v notách nádechy, vyučující je také ukazuje při dirigování, aby se dýchání celé třídy sjednotilo. Taktně upozorňujeme na chybné frázování a vyžadujeme nádech na správných místech.

- c) správná výslovnost** – dbáme na vyslovování samohlásek a koncovek – procvičujeme vhodnými formami;

d) rozsah pro 2. ročník by měl být c¹–es². (1. ročník c¹–d²).

V září následujícího ročníku opět zopakujeme získané dovednosti z předchozího ročníku, které dále rozvíjíme. Z dovedností by se měly stávat návyky, které děti trvale dodržují.

Intonace – intonační cvičení

Správná intonace je čistá, přiměřeně hlasitá a výrazná. Správná intonace je dovednost. Intonaci je proto nutné vhodným způsobem cvičit, stejně jako pěveckou techniku. Ve druhém ročníku se zaměřujeme na intonaci melodie stoupavé a klesavé v kombinaci s opakováním tónů a diatonickým postupem.

Rytmus – rytmická cvičení

Rytmus procvičujeme pravidelně, zejména pomocí říkadel a rytmických nástrojů. Využíváme i hru „na tělo“. Rytmická cvičení jsou částečně propojena s písněmi. Používání rytmických slabik umožňuje lépe vystihnout vzájemné poměry mezi délkami not. Pro nácvik a procvičování různých rytmů je vhodné si připravit jednoduchou pomůcku: Na papíry A4 připravíme různé takty (jeden papír = jeden takt). Sestavíme papíry vedle sebe a máme cvičení na různé takty. Pořadí taktů tak můžeme měnit dle potřeby.

Hudební teorie

Hudební teorii učíme jen v nezbytné míře v rámci osnov pro 2. ročník ZŠ, vše vysvětlujeme jednoduše a prakticky – na základě zpěvu písní. Hudební pojmy učíme děti postupně a procvičujeme je dle potřeby.

Písně

Jednou z důležitých metodických zásad v hudební výchově je budování repertoáru písní. Opakujeme písně z předchozích ročníků, přidáváme písně dle vlastního uvážení a zájmu žáků. Písně pravidelně opakujeme. Vždy dbáme při zpěvu na hlasovou hygienu.

Poslech – poslechové skladby

Poslechové skladby vhodným způsobem doplňují učivo, jsou rozšiřujícím prvkem. Poslech a následná práce s ním by však měly být v rámci vyučovací hodiny maximálně v rozsahu 15–20 minut.

Doporučení:

- Nejprve žáky **seznámíme se skladbou a skladatelem** – před poslechem zadáme jednoduchý úkol, který s poslechem souvisí, abychom si zajistili pozornost žáků (viz dále Metodické pokyny k jednotlivým hodinám). Je vhodná i vizualizace pomocí obrázků, např. skladatele a hudebních nástrojů.
- **Motivační část** – krátká, působivá – 2 až 3 minuty.
- Následuje **první poslech**, který ničím nerušíme – žádné další pokyny během poslechu.
- **Rozbor skladby** – vhodná je forma rozhovoru, při němž žáci odpovídají na vhodně volené otázky. Tímto způsobem by si měli potvrdit nebo opravit svoje dojmy z poslechu. Při rozboru se žáky pouštíme různé části skladby (případně celou skladbu) pro názornost znovu.
- **Syntéza** – učitel zopakuje a shrne, co se žáci měli na skladbě naučit.
- **Druhý poslech** – na závěr si skladbu ještě jednou poslechneme. Při tomto závěrečném poslechu je možné skladbu komentovat, upozorňovat na hledaná místa – např. hlas hudebního nástroje a známá melodie.
- **Závěr** – můžeme poslech propojit např. s výtvarnou výchovou a kreslit ke skladbě obrázky

4. DRAMATICKÁ VÝCHOVA, DRAMATICKÉ HRY A NÁMĚTY

Úvod

Dramatická výchova představuje vhodný pedagogicko-psychologický prostředek, který je velmi účinný při učení jakéhokoli druhu. Pomocí dramatické výchovy lze děti učit mnoha dovednostem. Prostřednictvím dramatického vyjadřování si uvědomují svoje tělo, objevují schopnost sebevyjádření pohybem, slovem, gestem – osvojí si gestikulační prostředky a mimiku. Učí se také zorientovat v prostoru, sebe v něm umístit, vnímat svoje okolí, uspořádat svoje vyjádření, pohybovat se v rámci určitých hranic. Dramatická výchova rozvíjí fantazii a představivost, učí děti i naslouchat, odpovídat, komunikovat, uvědomit si druhého, rozumět mu nebo se mu postavit. Děti si osvojují společenské návyky, zažívají pocit vlastní hodnoty a budují si sebedůvěru. Dramatická výchova je pro děti hra.

„Hra je pro dítě prací, je jeho povoláním, jeho životem.“ (P. Kergomard)

Co je pro dítě hra: potřeba, vyjadřovací prostředek, zábava, motivace.

Pár poznámek k dramatické výchově (DV):

Soustředění – je první a nejdůležitější podmínkou každého učení, dramatická výchova se ho cíleně snaží u dětí rozvíjet. Dovednost soustředit se je důležitá pro celý náš život.

Představitost a fantazie – jsou důležité pro život v materiálním světě, pro zdravý duševní rozvoj. Dramatická cvičení často nabízejí dětem neobvyklé situace a ony „hledají“ svoje řešení. Hledat svoje fungující strategie je určitá forma učení.

Důvěra – je bezpodmínečně nutné vybudovat ve třídě pro DV atmosféru stálé a vzájemné důvěry. Nikdy nevystavujeme děti během DV nebezpečí – morálnímu, psychickému ani fyzickému.

Naslouchání a vnímavost – naslouchat dětem je hlavní princip aktivit zaměřených na tvořivost a hledání.

Soutěžení – do žádné činnosti DV nepatří, zde pro soutěžení NENÍ místo. Odstraňte ho z vědomí dětí i svého.

Radost – usilujeme o pohodu a příjemné pocity, cvičení by se měla odehrávat v atmosféře radosti.

Diváci – pokud cvičení provádí jen jedno dítě, zbytek skupiny ho sleduje z pozice diváka a pomáhá mu svým soustředěním. Být divákem se člověk také učí, učme to tedy děti – být pozorným a poučeným divákem.

Metodika – náměty a cvičení DV jsou pro vás jako předloha a doporučení. Vždy je přizpůsobujte situaci a složení třídy. Postupujte od nejjednodušších činností ke složitějším. Je také dobré vědět, proč zařazujete právě to které cvičení, co tím sledujete, jaký je jeho smysl a cíl.

5. HRA NA NÁSTROJE ORFFOVA INSTRUMENTÁŘE

Hra na hudební nástroje doplňuje vokální složku hudební výchovy. Použití hudebních nástrojů zpěv zpestřuje a obohacuje. Orffovy rytmické a melodické nástroje však využíváme nejen při zpěvu, ale také při výuce a procvičování různých rytmů a při rytmizaci říkadel. Hra na nástroje děti baví a probouzí v nich zájem o hudbu jako takovou. Vždy však máme na paměti, že těžištěm a základem hudební výchovy je zpěv a ostatní činnosti jsou jen doplňující a rozvíjející.

Orffův instrumentář

a) rytmické hudební nástroje:

1. ozvučná dřívka – hůlky (claves – klávés)

Ozvučná dřívka jsou vyrobena z dobře znějícího dřeva. V rukou je držíme volně mezi ukazováčkem a palcem, druhý konec dřívka je volný. Ťuknutí jedné hůlky o druhou vydává znělý zvuk.

Jiný způsob hraní: Můžeme také jednu hůlku položit na lehce vyklenutou dlaň a druhou hůlkou o ni ťukat.

2. bubínek (ruční rámový)

Bubínek má jednu kůži, která je napjatá přes dřevěný rám. Levou rukou držíme bubínek za rám a pravou rukou hrajeme – buď paličkou mírným úhohem (měkká plstěná palička), nebo prsty – palcem, prostředníčkem nebo bříšky prstů pravé ruky – rozezvučíme kůži uprostřed či při okraji nástroje. Prsty musejí vždy po úderu lehce odskočit, aby netlumily vibraci blány. Na bubínek hrajeme základní pulzující doby – většinou noty čtvrté, nebo přízvučné doby v taktu – první doba taktu.

3. tamburína

Tamburína je podobná rámovému bubínku bez blány – v rámu jsou zasazeny malé kovové talířky a ty při úderu vydávají chřestivý zvuk. Tamburínu držíme v levé ruce (praváci) a pravou rukou udeříme do lubu nástroje. Některé tamburíny mají i blánu jako bubínek – můžeme střídat hru na blánu s údery do lubu; vytváříme tak dva odlišné zvuky.

4. triangl

Triangl držíme za nylonové vlákno v levé ruce (praváci). Na triangl hrajeme malou kovovou paličkou (tloukem), kterou držíme v pravé ruce – úderem na vodorovnou část. Hodí se ke hře dlouhých tónů – půlové a celé noty, protože má dlouhý dozvuk. Je vhodné ho využívat pouze střídavě – např. na zdůraznění začátků jednotlivých frází nebo na ozvláštňování písni.

5. činel

Činel držíme v levé ruce za poutko (praváci). Hrajeme jemně – měkkou plstěnou paličkou, kterou držíme v pravé ruce. Činel opět používáme střídavě. Hru na dva talíře proti sobě nepoužíváme.

6. prstové činelky

V každé ruce držíme za poutko jeden činelek – ve vodorovné poloze. Okrajem jednoho činelku vždy udeříme o okraj druhého. Údery obou činelků můžeme také vést naproti sobě.

7. rolničky

Nástroj držíme svisle za držadlo v levé ruce (praváci) a pravou pěstí vedeme údery shora do držadla („rámku“ rolniček).

8. chřestidlo

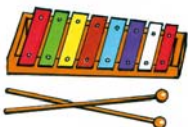

Chřestidlo je rytmický nástroj známý také pod označením rumbakoule. Je to zpravidla uzavřená plastová tykev (různé velikosti), v níž jsou drobné korálky, které při pohybu vydávají chřestivě-syčivý zvuk a svou nezaměnitelnou barvou zvuku podtrhují rytmiku písní a říkadel.

b) melodické hudební nástroje:

Melodické nástroje Orffova instrumentáře tvoří **zvonkohra, metalofon a xylofon**. Ve druhém ročníku se děti seznámí se zvonkohrou a xylofonem. Nástroje se skládají z vyladěných kamenů, přičemž základní ladění je C dur. Existují i chromatické nástroje, které připomínají klaviaturu. Jednotlivé kameny lze vydávat, takže si můžeme ponechat jen ty, které potřebujeme ke hře nebo doprovodu dané písni. Všechny tři druhy melodických nástrojů se vyrábějí v sopránové a altové podobě, xylofon a metalofon dokonce i v basové. Vzájemně se odlišují především barvou tónů a délkou dozvuku. To vše ovlivňuje materiál, ze kterého jsou nástroje vyrobeny, a také typ paliček, jimiž na ně hrajeme.

1. zvonkohra

Zvonkohra se skládá z obdélníkových destiček, uspořádaných v řadě. Hrajeme na ně paličkami držnými v rukách. Zvonkohra svým jemným zvukem, připomínajícím jas, třpyt a lehkost, dobře zvýrazní melodii písni, hodí se i pro ostinátní doprovod.

2. xylofon

Xylofon se skládá z obdélníkových destiček, uspořádaných v řadě, které jsou kovové. Xylofon má ze všech melodických nástrojů nejkratší a nejslabší dozvuk. Tím umožňuje i hru krátkých rytmických hodnot.

6. OBSAH JEDNOTLIVÝCH HODIN

Září

1. Písň *Kočka leze dírou, Kočka leze dolů*; notová osnova, klesající a stoupající melodie
2. Písň *Koulelo se koulelo*; noty, poslech – J. S. Bach: *Air ze Suity č. 3 C dur*

Říjen

1. Písň *Kozlík*; nota čtvrtěová, nota osminová, říkadlo o koláčích
2. Písň *Kočka leze dírou*; rytmus, říkadla, dynamika – síla zvuku
3. Písň *Kluci kočičí*, pomlka čtvrtěová, poslech – Antonio Vivaldi: *Čtvero ročních dob, Podzim* (1. věta – Allegro)

Listopad

1. Písň *Méd'ové – Kolíbaná*, pomlka půlová
2. Písň *Já mám koně*, repetice, dvoučtvrtěový takt
3. Písň *Tluče bubeníček, Listopad*; dirigování dvoučtvrtěového taktu, poslech – Johan Strauss st.: *Radeckého pochod*

Prosinec

1. Písň *Čerti se ženili*, říkadla
2. Písň *Sněží, Pásli ovce Valaši*; opakování dvoučtvrtěového taktu a noty čtvrtěové
3. Písň *Nesem vám noviny, Veselé vánoční hody, Jak jsi krásné neviňátko*; nota půlová, poslech – Jíří Pavlica a Hradišťan: *Čas darů*

Leden

1. Písň *My tři králové*, opakování noty půlové
2. Písň *Já jsem muzikant*; hudební nástroje smyčcové, poslech – Camille Saint-Saëns: *Karneval zvířat* (II. Kohout a slepice, V. Slon)
3. Písň *Podívej, kocourku*; opakování: noty – osminová, čtvrtěová, půlová, pomlka čtvrtěová, rytmus, hudební nástroje smyčcové

Únor

1. Písň *Bude zima, bude mráz*; noty – opakování, hra na ozvěnu, hudební skladatel Bedřich Smetana, poslech – B. Smetana: *Symfonická báseň Vltava* z cyklu *Má vlast (1.–3. část)*
2. Písň *Vyletěla holubička*; dynamická znaménka – zesilování, zeslabování
3. Písň *Dělání*; dynamická znaménka – opakování, tempo – rychle/pomalů

Březen

1. Písň *Komáři se ženili*; hudební nástroje dechové, poslech – Václav Trojan: *Žabák* z hudby k filmu *Císařův slavík*
2. Písň *Kalamajka*; tanec Kalamajka, lidová a umělá písň, pěvecký sbor, poslech – Písničky v podání dětského pěveckého sboru Bambini di Praga
3. Písň *Ztratil kos piš'alku, Běžel tudy zajíček*, Velikonoce, lidové tradice o Velikonocích

Duben

1. Písň *Marjánko, Marjánko*; hudební nástroje bicí, rytmický doprovod
2. Písň *Bejvávalo dobře*; kánon a vícehlas, rytmický kánon
3. Písň *Ováci, čtveráci, V zahradě na hrušce, Čarodějnice*; melodie skokem

Květen

1. Písň *Čížečku, čížečku*; hudební nástroje – opakování, poslech – Ilja Hurník: *Pohádka o rozkvetlé jabloni*
2. Písň *Černé oči*; ukolébavka, poslech – Bernhard Flies: *Princi můj maličký, spi*
3. Písň *Krávy, krásy*; hlasy zvířat, poslech – Nikolaj Rimskij Korsakov: *Let čmeláka*

Červen

1. Písň *Tři citrónky*; říkadla, závěrečné opakování

Rozšiřující učivo – písň pro pilné zpěváky

Hlasová a pěvecká výchova

Co jsme se naučili

Abecední seznam písni

Seznam poslechových skladeb

7. METODICKÉ POKYNY K JEDNOTLIVÝM KAPITOLÁM

Je vhodné, aby všechny hodiny měly podobnou stavbu:

- 1. část úvodní** – seznámení s průběhem hodiny, dechová cvičení, hlasový výcvik, opakování písní (10–15 minut);
- 2. část hlavní** – nová píseň, intonace, rytmická cvičení, dramatická výchova/pohybová výchova, poslech (25–30 minut);
- 3. část závěrečná** – krátké opakování, shrnutí a hodnocení hodiny (5 minut).

Tato struktura by se měla vždy opakovat. Jednotlivé části je možné časově upravovat podle potřeby, žádná část by však nikdy neměla chybět. V hlavní části nemusí být vždy nácvik nové písně, každou hodinu nezařazujeme poslech. Metody a formy práce volí vyučující dle svého uvážení. Hodiny by měly být pestré a pro žáky zajímavé. Cílem hudební výchovy je probouzet a podporovat v dětech pozitivní vztah k hudbě, zpěvu a ostatním souvisejícím činnostem.

Při dechových cvičeních, intonaci a zpěvu je nutné dbát na hlasovou hygienu a správné návyky – dýchání a správný postoj/sed. Trpělivě od počátku vhodným způsobem upozorňujeme na chyby a snažíme se je odstraňovat. Podporujeme a upevňujeme správné návyky.

Září – 1. kapitola

Píseň Kočka leze dírou, Kočka leze dolů; notová osnova, klesající a stoupající melodie

Učebnice s. 3–5

V první hodině vzpomínáme na prázdniny, připomeneme si písničky z 1. ročníku, seznámíme žáky s učebnicí HV2 a s kocourem Mourem.

1. Dramatická výchova

Moje jméno (cíl: vnímat a poznávat ostatní, společné soustředění celé skupiny, zařazujeme na začátku školního roku pro připomenutí nebo při příchodu nového spolužáka) – děti i vyučující jsou v kruhu. Vyučující zahajuje hru – s rukou na hrudi řekne svoje křestní jméno, očima „vyhledá někoho z kruhu a směrem k němu udělá rukou gesto jako při předávání daru – na dlaní „předá“ svoje jméno dítěti. Nyní toto dítě udělá to stejné – s rukou na hrudi řekne svoje jméno a „pošle“ je dál. Hra pokračuje, dokud se všichni nevystřídají. Nemusíme hrát po kruhu, ale je velmi důležité, aby svoje jméno vyslovili všichni.

2. Dechová cvičení

Dechové cvičení zařazujeme pravidelně na začátku každé hodiny hudební výchovy.

Kocour Mour – po seznámení s učebnicí a průvodní postavou zařadíme dechové cvičení, jako motivaci využijeme kocoura Moura:

Žáci sedí rovně na židli, neopírají se o opěradlo, ramena jsou uvolněná, chodidla se opírají o zem, ruce volně na stehnech.

Nádech nosem (hluboce, neslyšně na 3–4 doby), na jednu dobu zadržíme dech, následuje výdech – do dlouhého výdechu vyslovíme měkce lehce šeptem dlouhé *mňááááááú*. Několikrát opakujeme.

Následuje další nádech, děti zadrží dech a polohlasem nasadí ve vyšší poloze udaný tón (a¹–d²) na slabiku *mo, mu, ma* a drží tón na 4–8–12 dob podle pokročilosti. Potom můžeme zkoušet i slabiky *ko-cour*. Pokud je slabika s dvojhláskou prozatím pro děti náročná, zůstaneme u slabik, které podporují hlavovou resonanci, což využijeme při trénování hlavového tónu, např. *mu, nu, mo, no*.

Hra na rytmickou ozvěnu, procvičování výslovnosti

– žáci po učiteli v daném rytmu opakují slova ve čtyřech různých rytmech, každý rytmus opakujeme (rytmy lze využít i v rámci rytmické rozcvičky beze slov hrou na tělo nebo na rytmické nástroje).

Jednotaktové motivy:

má - vá po - hla - dí pís - nič - ka už je ta - dy

Dvoutaktové motivy:

tú tú za - hou - ká na - la - dí hous - lič - ky
dá - re - ček pro ma - min - ku tu - li - pán na za - hra - dě

Čtyřtaktové motivy:

na pa - se - ce v trá - vě šne - ček le - ze prá - vě
krás - ná rů - žič - ka roz - vi - la se ce - lič - ká

3. Hlasový výcvik

– tvoření tónu (zařazujeme pravidelně každou hodinu).

Nácvik hlavového tónu – připomeneme si z 1. ročníku „kukání“ – slabika *ku-ku*, připomeneme i tichý zpěv. Potom si v duchu představíme kocoura Moura (učebnice s. 3 – úvod 1. kapitoly), průvodní postavu z učebnice, a jako obměnu slabiky *ku-ku* vyslovujeme slovo *ko-cour*, *ko-cour* (při zvládnutí správné výslovnosti v dalších hodinách můžeme zkusit i slabiku *mňau-mňau*, *mňau-mňau*) – na tónech c^2 – a^1 .

ko - cour ko - cour
mňau - mňau mňau - mňau

4. Opakujeme písně z prvního ročníku

Píseň uvedeme různým způsobem – například učitel zahraje několik úvodních taktů z písně a děti hádají, Učitel řekne klíčové slovo z písně/klíčová slova a děti hádají; připraví tajenku, kde vyjde název písně; připraví si obrázek, který píseň charakterizuje, apod. Případně se přímo zeptá, kterou píseň by chtěly děti zpívat.

Při zpěvu důsledně dbáme na správné sezení/stání a hlasovou hygienu.

5. Hudební teorie

Notová osnova

– linka, mezera; ruka slouží jako pomůcka – 5 prstů = 5 linek, mezery mezi prsty = mezery v notové osnově. Ruku se naučíme využívat při výuce umístění not v notové osnově.

Klesající a stoupající melodie

– si prohlédneme v učebnici, vyučující pro vysvětlení ještě doplní hrou na hudební nástroj. Žáci si je mohou ukazovat na ruce/papírové osnově. (Pozn.: Notovou osnovu doporučujeme vyrobit pro každého žáka, zatavit nebo uložit do fólie, na kterou je možné psát tužkou/mazacím fixem – využíváme jako stírací tabulku).

K názornému vysvětlení stoupající a klesající melodie můžeme použít jednoduchý popěvek od Pavla Jurkoviče. Popěvek můžeme napsat na tabuli a zpěv doprovodit ukazováním not – „cesta“ nahoru a dolů.

Žáci zavřou oči, učitel přehrává začátky písní *Kočka leze dírou* a *Kočka leze dolů*. Děti budou sluchem rozeznávat melodii stoupající a klesající.

Stou - pám na - ho - ru, kle - sám zas do - lů.

Hra na ozvěnu – pro upevnění učiva budeme hru na ozvěnu vést v duchu stoupající a klesající melodie.
stoupající

ozvěna ozvěna

klesající

ozvěna ozvěna

Noty – připomeneme, jak vypadají noty, a splníme úkol v učebnici.

6. Zpěv písní

Kočka leze dírou – nejprve si prohlédneme notový zápis – melodie stoupající vedená krokem, tuto píseň žáci určitě znají, proto nemusíte dělat nácvik a píseň si hned zazpívejte.

Kočka leze dolů – melodie klesající vedená krokem, písničku nejdříve zazpívá učitel. Nácvik proveďte po řádcích, zazpívejte řádek a děti zopakují.

7. Závěr

Připomeneme si učivo hodiny – nota, notová osnova, melodie stoupající/klesající a zazpíváme si ještě jednou píseň *Kočka leze dírou* – žáci ukazují rukou, jak melodie stoupá a klesá.

Září – 2. kapitola

Píseň Koulelo se koulelo; noty, poslech – J. S. Bach: *Air ze Suity č. 3 C dur*

Učebnice s. 6, 7

1. Dechová cvičení

Voňavé jablíčko – žáci stojí, ramena volně. Pozor na správné držení těla.

- Představíme si, že máme na dlani voňavé zralé jablko – s nádechem přiblížíme dlaň „s jablkem“ k nosu a přivoníme si, s dlouhým výdechem vracíme ruku zpět k tělu a říkáme šeptem *ách* (ááááááách).

Několikrát opakujeme. Můžeme stát i v kruhu/ve dvojici a „jablíčka“ si po výdechu vyměníme. Následně „přivoníme“ k jablku, které nám podal soused. Rozvíjíme tak představivost dětí i vzájemné sdílení zážitku.

- Následuje další nádech, děti zadrží dech a polohlasem nasadí ve vyšší poloze udaný tón (a¹-d²) na slabiku *ja* a drží tón na 4–8–12 dob podle pokročilosti, potom na slabiky *jo, ju, ji, je*.

2. Hlasový a rytmický výcvik

Rytmiická ozvěna, správná výslovnost – děti opakují po vyučujícím, slova se rýmují, obsahují i slova z tématu podzim a z písně *Koulelo se jablíčko*, tleskáme do rytmu/tukáme dřívky/hra na tělo:

např. *pavučina—to je prima, jablíčko–sluníčko, holčičko–písničko, červené–dřevěné, kousek–fousek, má zlatá–záplata, babí léto–malá Gréto*. (Pozn.: Vyučující si může slova připravit na tabuli/na kartičky.)

3. Intonace – hlasový výcvik – tvoření tónu

Rozezpívání na pěti tónech nahoru a dolů na slabiky s obměnou samohlásek l – např. *la-la, le-le, mi-mi, mo-mo, mu-mu*. Můžeme zpívat i různé texty – např. *To je krá-sný den, pojd'-me dě-ti ven*.

To je ja-ho-da, to je do-bro-ta. Po úvodním rozezpívání zopakujeme některou známou píseň.

4. Píseň *Koulelo se, koulelo*

Seznámíme se s textem, vyučující zahraje melodii a zpívá. Žáci sledují v notovém zápisu průběh melodie. Vysvětlíme zpěv ve 4. taktu. Zpíváme. Plníme úkoly z učebnice: zpěv s doprovodem rytmických nástrojů; zpěv rozděleně – střídají se chlapci a dívky dle pokynů. Děti mohou podle pokynů učitele i rytmizovat na Orffovy nástroje. Dřívka rytmizující podle melodie písně, triangel vždy na první dobu.

podle melodie

The image shows a musical score for two instruments: 'dřívka' (clappers) and 'triangel'. The time signature is 2/4. The melody for both is written on a single-line staff. The notes are quarter notes with the following pitch sequence: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. The 'dřívka' staff has a solid line above the notes, and the 'triangel' staff has a solid line below the notes. The piece ends with a double bar line.

5. Hudební teorie

Noty – vzhled (hlavička, nožička), vysvětlíme, že nožička může být nahoru nebo dolů. Účel – zápis hudby; prohlédneme si zápis písně.

6. Poslech

Johann Sebastian Bach: *Air ze Siuty č. 3 D dur*, úkoly k poslechu v učebnici

Air ze Siuty č. 3 D dur se jedná z neznámějších melodií tohoto skladatele. Slovo *air* pochází z francouzštiny a znamená „melodie“, „píseň“.

J. S. Bach (1685–1750), významný německý hudební skladatel, čelní představitel barokní hudby, projevoval výrazné hudební nadání již od dětství.

7. Dramatická výchova

Kamínek (cíl: Společné soustředění, koordinace, uvolnění napětí – vhodné na konci nějaké aktivity pro uvolnění napětí a únavy) – nejprve nacvičíme všechny části hry jednotlivě; pohyby a dýchání je potřeba provádět společně: děti i vyučující stojí v kruhu, pravá ruka předpažená, dlaň otočená nahoru. Všichni společně udělají pomalý dřep a ze země u svých nohou vezmou pomyslný kamínek, chvíli dělají, že ho potěžkávají. Potom při nádechu nosem pomalu pohupují „kamínek“ v sevřené ruce dolů a mírně vzad. Následně se všichni znovu postaví a přitom vši silou „hodí kamínek“ směrem ke stropu. Tento pohyb je doprovázen výdechem ústy a zvoláním *ách*.

8. Závěr

Připomeneme průběh hodiny, můžeme si zazpívat novou píseň nebo si povídáme o pocitech z jednotlivých částí hodiny, dle situace a nálady ve třídě.

Říjen – 1. kapitola

Píseň Kozlík; nota čtvrt'ová, nota osminová, říkadlo o koláčích

Učebnice s. 8, 9

1. Dechová cvičení

Zvířata – žáci sedí rovně, neopírají se, ramena volně, 3× hluboký nádech, výdech. Následuje nádech nosem, jedna doba na zadržení dechu, s výdechem říkáme hlasy zvířat (vždy jedno zvíře) – nejprve jedno slovo dlouze: *méééé, búúúúú, béééé*, potom 3× *mé mé mé; bú bú bú; bé bé bé*. Zde i další hlasy, např. – *mňau, haf* atd.

2. Intonace – hlasový výcvik – tvoření tónu

Nácvik hlavového tónu – viz září 1. hodina, změníme slabiky – např. *mé mé* (c^2 - a^1), c^2 – „kozlík z písničky sedí nahoře na polici“, a^1 – „kozlík seskočil dolů“.

3. Píseň Kozlík

Nejdříve si s dětmi přečtete text, potom zazpívejte. Nácvik písně doporučujeme po čtyřech taktech. Kousek vždy předzpíváte a žáci budou opakovat.

a) Zpěv doprovází pohyb ruky, který naznačuje, jak melodie stoupá a klesá, viz učebnice s. 4.

Písničku můžete také propojit s pohybovou výchovou, a to tak, že si společně vytvoříte taneček. Děti se budou dle svého rytmického cítění pohupovat ze strany na stranu a u slova *hop* vyskočí a u *cap* dupnou.

HOP   DUP   HOP   DUP

Hop koz - le, cap, koz - le, hop, koz - le, cap.

b) Rytmické cvičení – *Lakomá koza*

Všech - no je tu méé, méé, všech - no je tu méé.
Ne - ber mi to néé, néé, ne - ber mi to néé.
Ty jsi ko - za zláá, zláá, tu - ze la - ko - máá.

Koza říká: „*Ne-ber mi to néé, néé, ne-ber mi to néé.*“

Děti odpovídají: „*Ty jsi ko-za zláá, zláá, tu-ze la-ko-máá.*“

Může následovat krátký rozhovor s dětmi o lidských vlastnostech.

4. Hudební teorie

Nota čtvrt'ová, nota osminová – učebnice s. 9; pracujeme podle učebnice, noty zkusíme psát (na papír, na mazací tabulku). Můžeme si vyrobit papírový „koláč“, který dělíme na dílky, k dílkům přiřazujeme správný počet not – zkusíme různé varianty, (nebo využijeme pomůcku z matematiky na výuku zlomků. Můžeme dělit i opravdový koláč/koláče a sníst je s dětmi k svačině).

Příklady:

Na závěr plníme úkol: **Říkadlo o koláčích.**

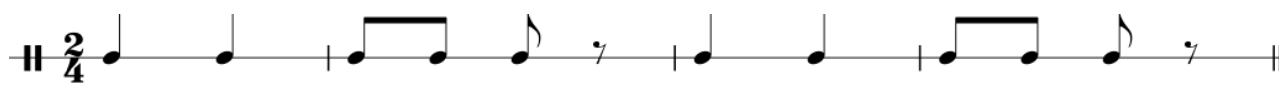
5. Hlasový a rytmický výcvik – správná výslovnost, rytmus říkanky

Recitujeme nebo rytmizujeme říkanky, které pomohou dětem zapamatovat si, jak která nota vypadá. Můžeme doprovodit hrou na tělo:

a) Černá hlavička,
u ní nožička. Je to nota čtvrtěová,
tleskáme na slovo **tá**.

b) Ke čtvrtěové praporek se přidá,
vznikne nota osminová – vida! Už to umím já i ty.
Tleskáme ji jak? **Ty-ty!**

Můžeme vytvářet různá rytmická cvičení k říkankám nebo k jejich částem. Např.:

Čer - ná hla - vič - ka, u ní no - žič - ka.

Začneme tleskáním v daném rytmu, druhou sloku jen řekneme bez tleskání (můžeme na notu čtvrtěovou ukazovat, nebo ji u říkání napsat) a tleskneme až na slovo **tá**.

6. Procvičování a opakování

• Nota čtvrtěová

– připomeneme si, jak nota čtvrtěová vypadá, a hledáme ji v písni *Kozlík*.

• Nota osminová

– připomeneme si, jak nota osminová vypadá, a hledáme ji v písni *Koulelo se, koulelo* na s. 6.

7. Závěr

Shrneme učivo, ptáme se dětí na jejich pocity z hodiny, zazpíváme si novou píseň. Můžeme připomenout další písničky nebo se vrátit k rozhovoru o lidských vlastnostech, během něhož vyzdvihneme pozitivní vlastnosti a všichni si popřejeme něco hezkého.

Říjen – 2. kapitola

Píseň Kočka leze dírou; rytmus, říkadla, dynamika – síla zvuku

Učebnice s. 10, 11

1. Dechová cvičení – viz Říjen – 1. kapitola

2. Hlasový výcvik

„Zívání“

– uvolníme svaly ve tvářích a volně spustíme dolní čelist (bez mluvení nebo zpívání), dostatečně otevřeme ústa a provedeme zívnutí – děti mohou kontrolovat v zrcátku.

Potichu vyslovujeme slabiky s retretnou souhláskou a samohláskou a, o – *ma, mo/ba, bo/pa, po* – stále dbáme na správné otevírání úst.

3. Dramatická výchova, jazyková výchova

Hry s mluvidly

– hlasová rozcvička, zřetelná výslovnost. Při této hře je velice důležité dbát na správnou a zřetelnou výslovnost.

Navážeme na hlasový výcvik a pomocí různých grimas rozhýbáme a zahřejeme lícni svaly a čelisti. (Toto cvičení děti baví.)

Např.: otevřít ústa a následně je zavřít s předsunutými „našpulenými“ rty, několikrát vypláznout jazyk („jako lev“), přežvykovat pusou do všech stran (hra na přežvykavce). Děti se u rozcvičování mohou na sebe dívat do zrcátka.

Po této rozcvičce opakujte vždy několikrát za sebou následující série slov nebo vět:

- *Po vsi se dva psi plouží.*
- *Culíkatá Cecilie a copatá Lucie.*
- *Rybi řízek, račí řez, křížala a žížala.*
- *Co se to sem doneslo.*
- *Mourovaté motovidlo malovalo melouny.*
- *Klape zobák, klak, klik, krak, říká pusa mrak, drak, prak.* (Připravte si další vhodná slovní spojení a věty). U tohoto cvičení se děti vždy dobře baví, zvláště při přechnutích. Důležité však je snažit se říkat slova a spojovat je v celky co nejpřesněji.

4. Jazyková výchova – Rytmus – Říkadla v učebnici – s. 10

Vysvětlíme si, co je rytmus. (Poznámka: Termín rytmus přirozeně zavedeme dětem do slovníku. Říkáme nadále, že vytleskáme rytmus písňe – ne, že vytleskáme písničku. Stačí, když děti pochopí, že rytmus znamená tleskat na každou slabiku. Později děti naučíme také pojem metrum; přeložíme dětem jako „doby“ a děti se naučí, že „tleskat doby“ znamená tleskat, jako bychom pochodovali.)

Přečteme si říkadla, dbáme na správnou výslovnost:

<i>Já bych rád kozy pás,</i>	<i>Koza běží uličkou,</i>
<i>ale to mě mrzí,</i>	<i>krejčí za ní s cihličkou,</i>
<i>že každá kozička</i>	<i>koza křičí: „Lidičky,</i>
<i>vzhůru ocas drží.</i>	<i>já se bojím cihličky.“</i>

Prohlédneme si rytmický zápis první říkanky v učebnici (připomeneme si notu osminovou, notu čtvrtovou) a naučíme žáky rytmus hrou na rytmickou ozvěnu; podle úrovně třídy postupujeme po dvou/čtyřech taktech. Po nácvičení společně procvičujeme. Pro zpestření procvičování vymýšlíme různé varianty. Např. děti se mohou při tleskání rytmu různě střídát – děvčata/chlapci/dvojice/po kruhu. „Ťukají“ do lavice jako na buben – prsty natažené, dlaň dolů – střídají ruce, např. osminové noty levá ruka, čtvrtové noty pravá ruka; lze střídát např. ťukání a tleskání, dupání a tleskání.

Příklad:

Já bych rád ko - zy pás, a - le to mě mr - zí,
ľuk ľuk tlesk ľuk ľuk tlesk ľuk ľuk ľuk ľuk tlesk tlesk
levá ruka obě ruce

Druhá část říkanky stejně.

Vymyslíme s dětmi rytmus druhé říkanky.

Prohlédneme si rytmický zápis u druhého úkolu, pojmenujeme noty a tleskáme.

5. Hudební teorie: Dynamika (síla zvuku) s. 11

Vysvětlíme si dynamická znaménka a jejich význam, práce s písni *Kočka leze dírou* z hlediska dynamiky podle učebnice.

Splníme oba úkoly z učebnice.

Protože děti už píseň dobře znají, můžeme si hrát s melodií a dynamikou ještě jinak. Při zpěvu využijeme hlasů zvířat – hlasy střídáme podle naznačených dynamických znamének: piano = mňau (jedna nota = jedno mňau), forte = haf (opět jedna nota = jedno haf). Písničku můžete doprovodit také hrou na tělo. Využijete procvičování čtvrtových a osminových not. Noty osminové budou žáci tleskat a noty čtvrtové pleskat.

6. Opakování známých písní

7. Závěr

Shrneme učivo – rytmus, dynamika, zazpíváme si píseň. Hodnotíme, co se nám dařilo/nedařilo, hledáme cesty ke zlepšení.

Říjen – 3. kapitola

Píseň Kluci kočičí, pomlka čtvrt'ová, poslech – Antonio Vivaldi: Čtvero ročních dob, Podzim (1. věta – Allegro)

Učebnice s. 12, 13

1. Dechová cvičení

Kocour Mour

– viz září 1. kapitola, přidáme si: nádech nosem, při výdechu řekneme 3× měkce *mňau* (procvičujeme prodlužování výdechu), dále pokračujeme stejně.

2. Dramatická výchova

Od šepotu po křik – cíl: na danou vzdálenost zvolit odpovídající hlasitost, přizpůsobovat hlas; můžeme názorně využít k zopakování termínu dynamika – síla hlasu (slabě, středně silně, silně).

Děti jsou ve dvojicích – hry se najednou účastní 2 až 3 páry, ostatní jsou diváci. Pozor: Když děti hru učíme, předvádí jen jeden pár. Děti začínají čelem k sobě asi 50 cm od sebe. První z nich řekne (zašeptá) partnerovi nějaké slovo, které si vymyslí/slovní spojení/větu, např.: *Ahoj, bílá kočička, To je krásný den;* zpočátku může vyučující určit, co mají děti říkat. (Až se děti hru naučí, mohou i zpívat úryvek písničky – např. *Kočka leze dírou*). Druhé dítě opakuje a couvne o jeden krok vzad. První dítě mluví znovu, trochu hlasitěji, druhé opět stejnou silou hlasu opakuje. Opět couvne o krok atd. až na vzdálenost několika metrů. Potom se zase druhé dítě přibližuje. První dítě sílu hlasu přizpůsobuje vzdálenosti od šepotu po křik a zpět k šepotu. Potom si role vymění.

3. Hlasový výcvik – tvoření tónu

Nácvik hlavového tónu – **Na kukačku**: začneme slabikami *ku-ku*, které žáci již dobře znají (c^2-a^1), a doplníme o další dva takty:

Slabiky můžeme měnit. Například jako odpověď na otázku zjišťovací: *a-no, a-no; ne-ne, ne-ne*.

4. Píseň Kluci kočičí – s. 12

Přečteme si text, můžeme si s dětmi popovídat o obsahu (hygiena, bezpečnost – voda a možná ohrožení, péče o domácí mazlíčky). Následuje poslech melodie, děti zpívají brumendem 1. sloku a sledují notový zápis v učebnici, potom si píseň zazpíváme celou. Doporučujeme píseň rytmicky doprovodit na Orffovy nástroje. V partu u bubínku a tamburíny je pomlka čtvrt'ová, která se výborně hodí k probírané teorii. Pokud by byl part dřívek pro děti složitější, je možné ho nahradit rytmizací přesně podle melodie písně.

5. Úkoly v učebnici s. 13

1. **Opakujeme, co je to rytmus** – tleskáme rytmus písně *Kluci kočičí*. U slabik *Či a či a či či či*, kdy děti stojí, nemusíme tleskat, přidáme do rytmu nějaký pohyb – např. ukazujeme rukama, že si kocour „hladí vousy“ (uchopíme z obou stran „vousy“ u nosu, prsty sevřeme do špetky a naznačíme oblouček do stran, kde prsty zase rozevřeme); pohyb provedeme 2×, na každý takt jednou.

2. Počítáme noty čtvrt'ové

6. Hudební teorie

Pomlka čtvrt'ová s. 17

– přečteme si, vysvětlíme, ještě před plněním úkolu si ukážeme známou píseň, kde se tato pomlka vyskytuje: s. 11 – *Kočka leze dírou* (prohlédneme si notový zápis, hledáme čtvrt'ové pomlky, píseň si zazpíváme).

Následuje úkol z učebnice – nejprve dětem vysvětlíme zápis a obrázky pod slabikami: na slabiku *tá* tlesknou, na slovo *nic* oddálí lehce ruce od sebe; rytmus musí být stále stejný. Je vhodné, aby vyučující udával pravidelný rytmus.

Po zvládnutí úkolu můžeme stejným způsobem zkusit vytleskat 1. sloku písně *Kočka leze dírou*; jen připomeneme dětem, že noty osminové tleskáme na slabiky *ty-ty*:

7. Zpěv známých písní

8. Poslech

Antonio Vivaldi: *Čtvero ročních dob, Podzim (1. věta – Allegro)*

Antonio Vivaldi (1678 – 1741) – italský kněz, barokní hudební skladatel a houslový virtuos. Soubor čtyř houslových koncertů – suita *Čtvero ročních dob* je jeho nejznámější dílo.

Soubor popisuje průběh celého roku – *Jaro, Léto, Podzim, Zima*. Každé období se skládá z několika vět. *Podzim – Tanec (1. věta – Allegro)*,

Velmi důležitou součástí celé skladby je opět sonet, jehož myšlenku dílo zpracovává.

- Tancem a zpěvem oslavuje venkovan šťastně skončenou sklizeň.
- Bachův nápoj mnohé rozohnil – své radovánky končí spánkem.
- Zanechal teď každý zpěvu a tance.
- Příjemně prohrátý podzimní vzduch ukolébává mnohé a mnohé do radovánek nejsladšího snu.

Formová struktura koncertu je střídání orchestrálních a sólových epoch. Tato skladba pomocí tónů předává posluchači náladu podzimních dnů. Koncert se nese v duchu oslav sklizně úrody, druhá část potom představuje hon na divokou zvěř.

Před vlastním poslechem si popovídáme o podzimu, následuje práce s poslechem.

9. Závěr

Shrneme učivo – pomlka čtvrtřová, rytmus, vytleskat rytmus. Na závěr si zazpíváme píseň *Kluci kočící*.

Listopad – 1. kapitola

Píseň Méd'ové – Kolíbaná, pomlka půlová

Učebnice s. 14, 15

1. Dechová cvičení

Méd'ové

– děti sedí (kontrola správného sedu), rytmus dechu jako obvykle – při výdechu šeptáme 3× *brum, brum, brum*.

2. Dramatická výchova

Od šepotu po křik (předchozí hodina) – obměna – plnění pokynů:

První dítě nevyslovuje slovo/slovní spojení/větu, ale dává jednoduché splnitelné pokyny, které druhé dítě plní, např. *řekni dobrý den, zamávej pravou rukou, poskoč si, zatoč se, upaž levou ruku*. Po zvládnutí hry s konkrétními pokyny můžeme hrát „jako“ – *zavaž si botu, nasad' si brýle, telefonuj, zapni si bundu, lízej zmrzlinu*.

3. Hlasový výcvik – tvoření tónu

Trénujeme hlavový tón, opět na slabiku *brum*. Dále hrajeme na melodickou ozvěnu – můžeme volit vždy 2 takty z nové písně *Méd'ové*.

4. Jazyková výchova a rytmus v pohybu

Slovo spojené s pohybem – **Kouzelné kalhoty**

Poznámka:

Klíč k rytmickému cítění dětí v pohybu je v uvolněné aktivitě celého těla a zejména v aktivně vznosně drženém těžišti těla. Aktivita svalů, které drží tělo vznosně, umožní prožívat rytmus celým tělem. Osvědčenou motivací pro vznosně drženou pánev a aktivní svaly kolem těžiště je představa kouzelných kalhot, které děti vytahují do výšky.

Kouzelné kalhoty: Jednu ruku položíme dlaní na břicho pod pupkem, druhou hřbetem na bedra pod pás. Nyní se představíme, že jsme si oblékli kouzelné kalhoty, které nás táhnou do výšky. (Pozor: netáhnou ramena – nezvedat je ani hlavu, ale právě jen ty „kalhoty“). Aktivita tedy vychází z podbřišku nahoru a zároveň dovnitř, vzadu z hýždí, které se stahují k sobě a tahem dolů podpírají pánev. Kalhoty táhnou a táhnou, donutí nás k výponu a pak i k výskoku. Pozor, nepovolí ani při dopadu, stále táhnou vzhůru (v pohádce už bychom se vznesli). Zkusíme i rozdíl: při dopadu povolíme těžiště (kalhoty přestaly táhnout) a při dopadu dopadneme na zem.

Po nacvičení „kouzelných kalhot“ přidáme k dopadu říkanky. Zkusíme je říkat s „kalhotami“ a potom i bez „kalhot“, abychom viděli rozdíl v celkovém dojmu.

Říkanky – příklady (říkanky využíváme i v jiných částech hodin dle potřeby):

1. *Hopsa, hejsa do Brandejsa, já mám novou nůši,
podívej se, můj Honzíčku, jak mi pěkně sluší.*
(lidová)

2. *Cválali koníci do kopce, cválali koníci pro otce,
cválali koníci cupity cval, cválali koníci cupity v dál.*
(Hana Žantovská)

Nejprve tleskáme, potom pro oživení hrajeme na rytmické nástroje, např. nota čtvrt'ová – rámový bubínek s paličkou (část žáků), nota osminová – hůlky (část žáků), ostatní tleskají; nástroje prostřídáme.

ty - ty nic nic   ty - ty nic nic   ty - ty nic nic   ty - ty nic nic

tá   nic   nic   ty - ty nic nic   tá   nic   nic   ty - ty nic nic

Prohlédneme si zápis písně *Méd'ové – Kolíbaná* a plníme úkoly z učebnice. Soustředíme se na 5. řádek/7. řádek – 1. a 2. takt – *brum*, pomlka čtvrt'ová, *brum/brum*, pomlka půlová. Tuto část s dětmi pečlivě projdeme.

Dále můžeme zkusit vytleskat rytmus prvního řádku písně na příslušné slabiky dle délky not.

Píseň si znovu zazpíváme, můžeme zastavovat, dbáme na dodržování zpěvu a pomlk.

7. Závěr

Shrnutí – pomlka půlová, tleskání rytmu, síla hlasu, píseň *Méd'ové – Kolíbaná*

Listopad – 2. kapitola

Píseň Já mám koně, repetice, dvoučtvrt'ový takt

Učebnice s. 16, 17

1. Dechová cvičení

2. Píseň *Já mám koně, Repetice* – s. 16

– nejprve píseň přečteme a vysvětlíme pojmy: *oves, obrok, jetel*. Většina dětí bude písničku určitě znát, pokud nepřehrajeme melodii, poté nácvik *brumendo*, nakonec spojíme se slovy. Repetice – toto učivo demonstrujeme přímo na písničce. Zkusíme nejprve zazpívat bez repetice, aby žáci pochopili, jaký má hudební význam. Pro zpestření použijeme hru na Orffovy nástroje. Například takto:

3. Hudební teorie: Dvoučtvrt'ový takt s. 17

– se nejlépe naučíme na různých rytmických příkladech. Pracujeme s písni *Já mám koně* a dětem vytleskáme tento rytmus; připomeneme, které písně ve 2/4 taktu již znají (*Kočka leze dírou, Kočka leze dolů, Koulelo se koulelo, Kluci kočičí*). Písně si můžete s žáky vytleskat a zazpívat.

Já mám ko - ně,   mo - je ko - ně,   kůň vra - ný,   kůň ská - če,   můj kůň,   hop hop.

Listopad – 3. kapitola

Písň Tluče bubeníček, Listopad; dirigování dvoučtvrt'ového taktu, poslech – Johann Strauss st.: Radeckého pochod

Učebnice s. 18, 19

1. Dechová cvičení

2. *Písň Tluče bubeníček* – písničku děti určitě znají, pro připomenutí 2/4 taktu z minulé hodiny si ji s žáky společně vytleskáme. Poté jednou melodii předzpíváte a potom zapíváte společně.

Můžete použít Orffovy nástroje, například tento motiv (jako bubnování). Zdatný učitel může písničku uvést jako tzv. *ein schlagt* – „úvod pochodu“ (předehru).

Bubínek

Činely

3. Hudební teorie: Dirigování dvoučtvrt'ového taktu s. 18

– dirigent ukazuje hudebníkům, kdy mají začít, jak rychle budou hrát, jak hlasitě a s jakým výrazem. K dirigování používá hůlku, která se jmenuje *taktovka*. Děti si vezmou tužky a společně s učitelem budou počítat a taktovat schéma 2/4 taktu.

Po tomto nácviku zazpívají a zadirigují písň *Tluče bubeníček*.

4. Poslech

Johann Strauss st.: Radeckého pochod s. 19

– slavný pochod složil král vídeňských valčíků a operet Johann Strauss jako *Opus 228*. Bylo to na počest hraběte Radeckého z Radče, českého šlechtice a rakouského maršála, jednoho z nejlepších vojevůdců 19. století. Zeptáme se dětí, jestli někdy viděli pochodovat vojáky. Zahrajte si na vojenskou přehlídku. Vystupte z lavic a během poslechu pochodujte po třídě.

5. Písň *Listopad* s. 19

– s dětmi si popovídejte o tom, co se děje v přírodě v měsíci listopadu. Písň nejdříve zazpíváte a potom s dětmi společně vytleskáte; zároveň procvičíte 2/4 takt. Melodii nacvičíte po řádcích, předzpívá ji učitel a žáci opakují. Jako pohybovou průpravu zkuste tělem znázornit padající listy, foukání větru. Žáci takto mohou písň ztvárnovat i tělem. K písničce se hodí jako doprovod zvonkohra a triangl. Například takto:

Triangl

Zvonkohra

Prosinec – 1. kapitola

Píseň Čerti se ženili, říkadla

Učebnice s. 20, 21

1. Dechová cvičení

2. Jazyková výchova a rytmický výcvik Říkadla, tleskání, Orffovy nástroje.

Pro snažší zapamatování si říkadla je lepší říkadlo jednoduše zhudebnit. Dětem se bude lépe vyslovovat i rytmizovat.

Kdo to kle - pe? Bí - lý pán. Mi - ku - láš dnes při - šel k nám.

An - děl a čert při - šli s ním, zjis - tit, jest - li ne - zlo - bím.

Ni - ko - mu tak dob - ře ne - ní ja - ko čer - tům v pe - kle,

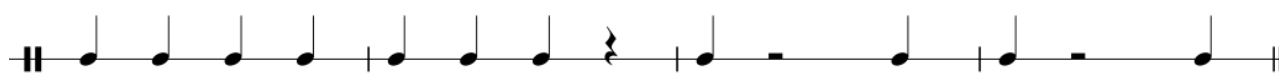

dří - ví nik - dy ne - ku - pu - jí a se - da - jí v te - ple.

Můžeme vytvářet různé rytmické obměny na Orffovy nástroje (s pomlkou čtvrtovou, pomlkou půlovou, noty čtvrtové). Vyberte si z několika variant.

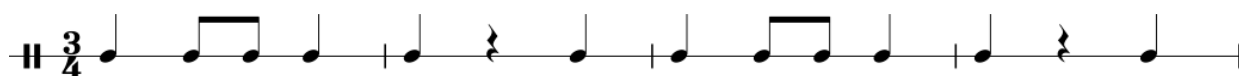
Kdo to kle - pe? Bí - lý pán. Mi - ku - láš dnes při - šel k nám.

An - děl a čert při - šli s ním, zjis - tit, jest - li ne - zlo - bím.

3. Píseň Čerti se ženili s. 21

– píseň nejdříve zazpívejte sami; pro nácvik je velmi důležité zpívat písničku po částech, tedy sloky a refrén. Nejdříve se naučte s dětmi sloky. Kousek zazpívá učitel a děti zopakují – doporučujeme po čtyřtaktích), potom se tímto způsobem naučte refrén. Pobavte se o ději písni, pro zpestření si zahrajte divadlo. Vyjádřete tělem celý děj písni. Písničku můžete během divadla doprovodit například na tamburínu nebo bubínek.

atd.

Prosinec – 2. kapitola

Písň Sněží, Pásli ovce Valaši; opakování dvoučtvrt'ového taktu a noty čtvrt'ové

Učebnice s. 22, 23

1. Dechová cvičení

2. Dramatická výchova

Advent

– s adventem přichází čas tajemství. Den je krátký, příroda spí, lidé bdí. Zrníčko přikryté půdou puká a rozpadá se, aby mohl vyrůst nový klíček, zárodek nové rostliny. To vše se děje ve skrytosti, pod zemí ve tmě. Dřív se lidé v této době soustředili na práci doma. U společné práce si zpívali a vyprávěli příběhy. Advent je doba čekání a příprav. Symbolem této čtyřtýdenní doby je adventní věnec. Každá svíčka na adventním věnci nám může kromě čtyř adventních nedělí také připomenout jedno čtvrtletí předchozího roku. V době, kdy jsou noci nejdelší a nejchladnější, se jako zázrakem rodí na svět dítě. Téměř ve stejnou chvíli je od nás Slunce nejvíce vzdáleno a nastává zimní slunovrat. Na vlastní oči, na vlastní uši a vlastníma rukama vnímáme přicházející nový život, novou naději, nové světlo. Znovu se nám otevírá téma rodiny, vlastní rodiny i Svaté rodiny z Betléma. Kdo všechno tehdy v Betlémě byl a proč? Kdo tvoří vaši rodinu? Jak se kdo jmenuje?

Hry

– děti chodí po třídě a při cinknutí na triangel či zvoneček se všechny promění: např. ve spícího Ježíška, krávu, osla, letícího anděla, Marii na oslovi (dvojice), pastýře v údivu.

3. Písň Sněží s. 22

– zeptejte se dětí, zda znají ještě nějakou písničku o počasí (např. prší, svítí slunce, mrzne) Pokud ano, písničky si společně zazpívejte a seznamte je s novou písni *Sněží*. Nejdříve přečtete slova a potom zazpívejte. Návčik písňe stejňe: nejprve slova, potom melodii buď na slabiky *la*, nebo brumendo, nakonec celé.

Hra na tělo

Rozdělte žáky na dvě skupiny a zahrajte si hru na tělo. Jedna skupina bude tleskat a druhá luskat. Hru na tělo nacvičte samostatně a potom použijte při písničce *Sněží*.

1. skupina

2. skupina

Sně - ží, sně - ží, po - ti - chu,

4. Opakování hudební teorie

– dvoučtvrt'ový takt, nota čtvrt'ová, osminová, pomlky – připomeneme si 2/4 takt, jak vypadá schéma, kolik not nebo pomlk můžeme v tomto rytmickém útvaru mít. Vytleskejte si následující ukázkou:

Vá - no - ce jsou tu zas, při - chá - zí ten krás - ný čas

tá ty - ty ty - ty tá ty - ty ty - ty tá tá tá

5. Píseň *Pásli ovce Valaši s. 23*

Co jsou koledy? – Jsou to písně, které se zpívají v období Vánoc na oslavu narození Ježíše. Tuto koledu jistě děti znají. Dejte jim hudební hádanku a zahrajte nejdříve jen melodii. Tato koleda je ve 2/4 taktu; vytleskejte ji a přečtěte všechny sloky. Píseň si poté jednoduše doprovodíte na Orffovy nástroje.

Dřívka

Bubínek

Triangl

Prosinec – 3. kapitola

Písně Nesem vám noviny, Veselé vánoční hody, Jak jsi krásné neviňátko; nota půlová, poslech – Jiří Pavlica a Hradišťan: Čas darů

Učebnice s. 24–26

1. Dechová cvičení

2. Hudební teorie: Nota půlová s. 24

– připomeneme žákům zápis not, které již znají (čtvrtě, osminová), seznámíme je s notou půlovou a zkusíme si postupně všechny uvedené noty napsat. Další variantou je papírový „koláč“, který dělíme na dílky, přiřazujeme k dílkům správný počet not. Děti mohou hledat noty půlové například v písničkách.

3. Hlasový a rytmický výcvik

– vytleskejte si cvičení na straně 24, pro hlasový výcvik můžeme zvolit melodii stoupající nebo klesající

4. Píseň *Nesem vám noviny s. 25*

– poznámka pro učitele: zpěv *legato* – „vázaně“ (značí se obloučkem spojujícím noty různé výšky), zpíváme na jednu slabiku (*ne-se-em, no-vi-i-ny-y* atd.), zpíváme jedním dechem. Děti mohou obloučky vyhledat v písni.

Další úkol:

Děti hledají v písni notu půlovou. Koledu je možné doprovodit na různé rytmické nástroje. Jelikož se jedná o 3/4 takt, bude pro děti jednodušší doprovod na 1. nebo 3. dobu. Děti rozdělte do dvou skupin. První skupina bude hrát 1. dobu na tamburínu, druhá skupina bude hrát 3. dobu na triangl.

5. Píseň *Veselé vánoční hody s. 25*

– koledu děti určitě znají, ale pro jistotu si společně s žáky přečtěte druhou sloku. Zatleskejte si rytmus 2/4 taktu. Píseň je možné doprovodit na nástroje, nyní i s užitím půlové noty. Rozdělte žáky na dvě skupiny. Rytmický doprovod se v půlce koledy změní.

1. řádek

2. řádek

Rolničky

Dřívka

6. Poslech

Jiří Pavlica a Hradišťan: Čas darů s. 25

Píseň *Čas darů* je vánočním rozjímáním a poselstvím příchodu betlémského světla, je také o čase naděje, kterou toto období přináší.

Hradišťan & Jiří Pavlica je ojedinělé hudební seskupení, které prolíná několik žánrů – lidovou, vážnou, folkovou hudbu nebo hudbu jiných kontinentů. Původním zdrojem byla lidová hudba, převážně z oblasti Moravy. Pobavte se s dětmi o tom, co je lidová hudba. Které hudební nástroje se mohou při její produkci používat.

7. Píseň *Jak jsi krásné neviňátko s. 26*

– pročtete si pečlivě slova koledy, hlavně od druhé sloky. Doporučujeme při čtení slok vytleskat píseň ve 2/4 taktu. Melodii děti určitě znají, proto bude nácvik písně jednoduchý. Pro zpestření zapojte děti s Orffovým instrumentářem.

Musical score for the song "Jak jsi krásné neviňátko". It features two staves: a top staff for Triangl and a bottom staff for Zvonkohra. The time signature is 2/4. The Triangl part consists of a series of quarter notes on a single line. The Zvonkohra part consists of a series of eighth notes on a single line. The score is divided into two systems, each with a double bar line at the end.

Leden – 1. kapitola

Píseň My tři králové, opakování noty půlové

Učebnice s. 27

1. Dechová cvičení

2. Píseň *My tři králové s. 27*

– Píseň děti určitě znají, proto začněte s melodií a potom si pečlivě pročtete všechny sloky. Pohovořte si s dětmi o třech králich a zda mohou v dnešní době tyto koledníky potkat. Vysvětlete jim pojem *Tříkrálová sbírka*. Písničku je možné doprovodit na tyto nástroje. Pro učitele se doporučuje doprovod na tamburínu.

Musical score for the song "My tři králové". It features a single staff with a time signature of 3/4. The melody consists of a series of quarter notes on a single line. The score is divided into two systems, each with a double bar line at the end.

3/4 takt je na doprovod těžký, bude nutné zvolit snadnější varianty doprovodu. Děti mohou doprovodit písničku na zvonkohru, bubínek, případně triangl.

Musical score for the accompaniment of "My tři králové". It features three staves: a top staff for bubínek, a middle staff for triangl, and a bottom staff for zvonkohra. The time signature is 3/4. The bubínek and triangl parts consist of a series of quarter notes on a single line. The zvonkohra part consists of a series of quarter notes on a single line. The score is divided into two systems, each with a double bar line at the end.

3. Hudební teorie

– procvičování noty půlové – zopakujeme si všechny noty, které už známe. Jak vypadají, na kolik dob se dodržují. Zkuste například toto rytmické cvičení, inspirované písní *My tři králové*.

4. Hlasový výcvik

Leden – 2. kapitola

Píseň Já jsem muzikant; hudební nástroje smyčcové, poslech – Camille Saint-Saëns: Karneval zvířat (II. Kohout a slepice, V. Slon)

Učebnice s. 28, 29

1. Dechová cvičení

2. Píseň *Já jsem muzikant* s. 28

– nejdříve s dětmi proberte, na jaké nástroje se v písničce hraje. Ukažte jim, jak se na tyto nástroje hraje, aby to mohly během písničky předvádět. Zazpívejte jednu sloku, zahrajte jim melodii a potom zkuste všichni dohromady zpívat. Pokud budete chtít, můžete písničku doprovodit i na nástroje z Orrfova instrumentáře. Například takto:

3. Hudební teorie s. 29

– hudební nástroje smyčcové (housle, kontrabas). Nástroje jsou téměř stejné, rozdíl je ve výšce. Housle jsou menší = vysoký zvuk, kontrabas je velký = hluboký zvuk.

Housle jsou dvě dřevěné ozvučné desky slepené luby (okraj), vevnitř mají duši (malé dřívko spojující obě desky). Na vrchní desce jsou zvukové otvory a kobylka, na které drží struny. Houslista pohybuje

prsty po hmatníku. Vrchní část houslí se nazývá hlava, na ní jsou ladící kolíky. Vysvětlete pojem *smýčec* (prut), na kterém jsou natažené koňské žíně. Aby lépe hrály, mažou se kalafunou. Pro lepší představivost doporučujeme obrázek houslí, nebo nejlépe nějaký starý nástroj, aby děti každou část názorně viděly.

4. Poslech

Camille Saint-Saëns: Karneval zvířat (II. Kohout a slepice, V. Slon) s. 29

Kohout a slepice – v této skladbě hrají smyčce bez kontrabasů, dva klavíry a klarinet. Hlavní téma skladby připomíná obraz slepic klovajících zrní.

Slon – zde hraje kontrabas a klavír. Skladba představuje karikaturu slona. Kontrabas bručí melodii a klavír hraje valčíkové (taneční) triolové figury. Při poslechu můžeme využít i jiné aktivity, jako je například:

5. Rytmická výchova

– rytmické nástroje, tleskání/hra na tělo, rytmické pohyby – zvířata.

Kohout a slepice

Tuto skladbu lze s malými dětmi využít k procvičení grafomotoriky. Při krátkých tónech „tečkují“ zrníčka pro slepičku a při dlouhých kreslí dlouhá pířka do kohoutova ocasu nebo jen obkreslují jeho základní linii. I pohybové ztvárnění je možné.

Slon – „hrajeme na basu“

Děti předvádějí hru na svoji basovou strunu; také dobře funguje „drezúra slonů v cirkusu“. Učitel, později dítě, „drezúruje slony“ (děti v kruhu). Učitel stojí uvnitř kruhu a děti se pohybují se sloním chobotem z rukou po kruhu podle jeho pohybů; je možná i pouhá nápodoba: např. točení, couvání, mávání chobotem a chůze bokem.

Hra na tělo

– zapojíme děti: *kuřátka – luskání, slepičky – pleskání, slon – dupání.*

Leden – 3. kapitola

Píseň Podívej, kocourku; opakování: noty – osminová, čtvrt'ová, půlová, pomlka čtvrt'ová, rytmus, hudební nástroje smyčcové

Učebnice s. 30, 31

1. Dechová cvičení

2. Píseň Podívej, kocourku s. 30

– písnička je trochu složitější. Doporučujeme nejdříve přečíst slova, potom ji dětem zazpívat. Návčik doporučujeme po čtyřech taktech. Až projdete obě sloky, písničku ještě jednou zopakujte. Jako zpestření můžete předvádět děj písničky (např. kocourek spí, cukrovat, padá sníh) nebo lze písničku jednoduše doprovodit na Orffovy nástroje. Hraje se pouze první a třetí doba po celou dobu.

3. Opakování učiva za 1. pololetí

a) zápis notových hlaviček do notové osnovy

– dbejte na to, aby děti noty nepřetahovaly, tzn. že noty v mezerách budou „schované“ uvnitř mezery a noty, které jsou na řádku, budou zase „rozpůlené“ – půl bríška pod rádkem, půl bríška nad rádkem. Vysvětlíte dětem, že kdyby noty psaly jinam, nebudou pro hudbu platit.

b) hudební značka a její název (noty – osminová, čtvrtová, půlová, pomlka osminová)

– připomeňte si, která pomlka v tomto zápise chybí (pomlka půlová), jak vypadá, jak se píše. Případně ukažte dětem v písničce *Podívej, kocourku*.

c) dvoučtvrtkový takt, tleskání rytmu

– můžete si vytleskat a připomenout ještě další písničky v 2/4 taktu (*Já mám koně, Já jsem muzikant, Kluci kočičí*).

d) poslech – *Karneval zvířat – Želva s. 31*

– nejdříve si připomeňte, které skladby jste z hudebního cyklu *Karneval zvířat* už poslouchali. Ukažte dětem obrázek želvy a zeptejte se jich, kde mohou takovou želvu vidět. Úkolem poslechu bude rozpoznat tempo a nástroje ve skladbě. Co nám tato hudba o želvě prozradila? Jaká je želva? Procházela se želva rychle, nebo pomalu? Které hudební nástroje hrály želvu? Kolik hudebních nástrojů se nám ve skladbě *Želva* představilo? Po zodpovězení těchto otázek pusťte skladbu ještě jednou a děti se mohou pohybovat jako želvy po třídě.

Únor – 1. kapitola

Píseň Bude zima, bude mráz; noty – opakování, hra na ozvěnu, hudební skladatel Bedřich Smetana, poslech – B. Smetana: Symfonická báseň Vltava z cyklu Má vlast

Učebnice s. 32, 33

1. Dechová cvičení

Zima – Žáci sedí rovně na židli, neopírají se o opěradlo, ramena jsou uvolněná, chodidla se opírají o zem, ruce volně na stehnech.

- Nádech nosem (hluboce, neslyšně na 3–4 doby) na jednu dobu zadržíme dech, následuje výdech – do dlouhého výdechu vyslovíme měkce, lehce, šeptem dlouhé *mráááz*. Několikrát opakujeme.
- Následuje další nádech, děti zadrží dech a polohlasem nasadí ve vyšší poloze udaný tón (a¹–d²) na slovo *mráz* a drží tón na 4–8–12 dob podle pokročilosti, potom na slabiky a slova se zimní tematikou, např. *fíí, fúú, sníh*.

2. Píseň *Bude zima, bude mráz s. 32*

– píseň se skládá z otázky a odpovědi – ptáme se ptáčka, ptáček odpovídá (kromě 4. sloky). Nácvik bude jednoduchý, zazpívejte dětem 1. sloku, přečtete si společně sloky ostatní a zkuste píseň zazpívat. Děti mohou písničku jednoduše doprovodit.

činelky

triangl

3. Hudební teorie

– opakování not, tento zápis přepište na tabuli a zkuste si společně s dětmi vytleskat toto jednoduché rytmické cvičení. Zopakujete zde všechny zatím probírané noty.

tá ty - ty tá tá ty - ty ty - ty tá nic tá á

4. Hra na hudební ozvěnu

– nácvik hry můžete dělat dvojnásobem: buď po dvou taktech, nebo po čtyřech. Vy zazpíváte, žáci zopakují (nejdříve alespoň dvakrát první řádek, potom přidáte druhý). Pokud budete chtít, mohou si hru žáci zahrát na Orffovy nástroje a zároveň tím opět zopakovat noty, které už umějí:

Score for Orff instruments in 2/4 time:

- dřívka**: Eighth notes, starting on G4.
- bubínek**: Quarter notes, starting on G4.
- triangl**: Quarter notes, starting on G4.
- zvonkohra**: Eighth notes, starting on G4.

5. Hudební teorie

– *hudební skladatel Bedřich Smetana – stručný životopis*

Bedřich Smetana se narodil po deseti dcerách do rodiny sládků v přízemí pivovaru v Litomyšli dne 2. března 1824. Od svých čtyř let se věnoval hudbě, učil se hrát na housle a později i na klavír. V šesti letech poprvé vystoupil na veřejnosti. Po maturitě odešel za prací do Prahy, kde studoval hudbu u Josefa Proksche. Sám se živil jako učitel hudby v rodině hraběte Leopolda Thuna. Roku 1848 založil svůj vlastní hudební ústav. Roku 1849 se oženil s Kateřinou Kolářovou, s níž měl během pěti let čtyři dcery. Léta 1856–1861 strávil ve švédském Göteborgu. Při návratu do Čech mu v roce 1859 zemřela v Drážďanech jeho první žena. V roce 1860 se oženil podruhé s Barborou („Betty“) Ferdinandovou. Úspěch mu zajistilo uvedení opery *Braniboři v Čechách* a *Prodaná nevěsta*. Po roce 1870 se začal zhoršovat jeho zdravotní stav, což vedlo k postupné ztrátě sluchu. V roce 1881 bylo předčasně otevřeno Národní divadlo, kde byla na počest korunního prince Rudolfa provedena Smetanova opera *Libuše*. Ani obtíže a hluchota ho nezlomily a zkomponoval opery *Tajemství*, *Hubička* a *Čertovu stěnu*, dva smyčcové kvartety, klavírní cykly *Sny* a *České tance*, řadu sborových děl, dokončil cyklus *Má vlast* a začal nový cyklus symfonických tanců *Pražský karneval*, který však nedokončil. Bedřich Smetana zemřel dne 12. května 1884.

6. Poslech – B. Smetana: *Symfonická báseň Vltava z cyklu Má vlast s. 33*

– Hudební části zvolte tak, aby byly dětem blízké a vyvolávaly v nich různé emoce a prožitky. Snažte se vybrat ze symfonické skladby ty části, které budou dětem něco připomínat a kde budou moci rozlišovat různé nálady a tempo.

- *Prameny Vltavy* – „po dvou pramenech se objevuje říčka, jež protéká nejprve lesy“ – touto částí začíná samotná skladba. Zní tu flétny a ozývá se houslový úder.
- *Téma lesa* – zvukomalebným obrazem Smetana líčí honby, atmosféru dokreslují fanfáry lesních rohů.
- *Svatební scéna* – Bedřich Smetana prostřednictvím taneční hudby přibližuje atmosféru vesnické slavnosti (svatby).
- *Noční scéna* – v ní mistr líčí „Vltavu v noci, za měsíčního světla s černými stíny hradů s rejem rusalek.“

7. Pohybová výchova – navazuje na poslech

Únor – 2. kapitola

Píseň Vyletěla holubička; dynamická znaménka – zesilování, zeslabování

Učebnice s. 34, 35

1. Dechová cvičení

2. Píseň *Vyletěla holubička* s. 34

– píseň patří mezi jednodušší. Nejdříve zazpívejte 1. sloku, potom si společně přečtete celou píseň. Zazpívejte si ji nejprve bez dynamiky. Potom dětem vysvětlíte, co jsou dynamická znaménka. Písnička je ve 2/4 taktu. Můžete si ji také společně vytleskat a určit hodnoty not (např. kolik je v ní not půlových, čtvrtvých nebo osminových). Další možností je jednoduchý doprovod na Orffovy nástroje – dřívka vytukávají rytmus podle slov, triangel pouze první dobu.

dřívka

triangel

3. Hudební teorie: Dynamická znaménka – zesilování, zeslabování s. 35

Dynamika v hudbě znamená sílu (hlasitost) přednesu. Abychom mohly vyjádřit různé odstíny dynamiky, máme k dispozici celou škálu dynamických znamének. Některá už známe (*p*, *mf*, *f*), ta nám určují jak slabě nebo silně máme hrát. Nyní si představíme *zesilování* (crescendo) a *zeslabování* (decrescendo). Znaménka napíšeme na tabuli – pomůcka k zapamatování, co které znaménko znamená. *Zesilovat* – zobáček ptáčka se otevírá – zesiluje se jeho zpěv, naopak *zeslabovat* – zobáček ptáčka se zavírá – zeslabuje se jeho zpěv. Nyní si zazpívejte písničku i s dynamikou.

4. Pohybová výchova (viz učebnice)

Únor – 3. kapitola

Píseň Dělání; dynamická znaménka – opakování, tempo – rychle/pomalů

Učebnice s. 36, 37

1. Dechová cvičení

2. Píseň *Dělání*

– píseň bude dětem jistě známá, proto si ji zkuste hned zazpívat společně; nejdříve sloku, potom refrén, který můžete zopakovat. Následně pracujte s písničkou podle pokynů v učebnici na straně 37, vztahující se k opakování dynamiky.

3. Hudební teorie

– opakování dynamických znamének – viz učebnice strana 35, nově *Tempo* – rychle/pomalů. *Tempo* znamená rychlost, kterou se skladba hraje nebo zpívá. Písničky mohou být rychlé nebo pomalé. Můžete zahrát různé začátky písniček a děti budou určovat, jestli je písnička v rychlém nebo pomalém tempu. K tempu se také váže pohybová aktivita na straně 37.

Úkol s. 37 – vytleskejte toto cvičení napodobující pohyb zvířat:

myška

koník

slon

želva

Březen – 1. kapitola

Píseň Komáři se ženili; hudební nástroje dechové, poslech – Václav Trojan: Žabák z hudby k filmu Císařův slavík

Učebnice s. 38, 39

1. Dechová cvičení

2. Poslech – Felix Mendelssohn Bartholdy: Svatební pochod

Felix Mendelssohn Bartholdy byl významný hudební skladatel, který své první symfonie psal už v pouhých dvanácti letech. Svatební pochod napsal jako součást přede hry k Shakespearově hře *Sen noci svatojánské*. Mezníkem pro tuto skladbu byla britská královská svatba, konající se v roce 1858, kdy si nejstarší dcera královny Viktorie brala německého následníka trůnu a zvolila si právě toto dílo, aby ji provázelo k oltáři. Královská rodina měla Mendelssohnovu hudbu v oblibě a v celé Velké Británii se jeho tvorba stala velmi populární.

3. Píseň Komáři se ženili s. 38

– píseň je jednoduchá. Zkuste dětem nejdříve zazpívat jednu sloku, potom si přečtete společně sloky všechny. Melodie je snadná, pokud někdo z žáků zvládne, může hrát celou melodii na zvonkohru, jinak doporučujeme jednoduše doprovodit na Orffovy nástroje. Připomeňte dětem, že se jedná o 2/4 takt.

Musical score for three instruments: bubínek (snare drum), činelky (cymbals), and tamburína (tambourine). The score is in 2/4 time and consists of four measures. The bubínek part has a steady rhythm of quarter notes. The činelky part has a steady rhythm of quarter notes. The tamburína part has a steady rhythm of quarter notes, with some notes beamed together.

4. Hudební teorie: Hudební nástroje dechové s. 39

– tón u dechových nástrojů vzniká díky vzduchovému **proudu výdechu**. Hráč může foukat na hranu otvoru (flétna), tvořit tón pomocí plátku (klarinet) nebo samotnými rty po nasazení nátrubku (trubka, trombon).

Trubka – se skládá z mosazné trubice, nátrubku a ventilů. Zvuk vzniká foukáním vzduchu do nátrubku přes sevřené rty. Má široké využití takřka ve všech hudebních žánrech (např. lidová hudba, vážná hudba, pop).

Klarinet – hraje se na něj pomocí plátku, má dřevěné tělo a stříbrné klapky. Využívá se ve vážné, lidové nebo jazzové hudbě.

Zobcová flétna – vyrobena ze dřeva, nebo plastu. Hlavička má tvar zobáku, proto „zobcová“. Byla nejoblíbenější v době baroka, od té doby se její podoba téměř nezměnila.

Trombon – nejstarší hudební nástroj vyrobený z kovu. Má tři části: nátrubek, snížec a korpus.

5. Poslech – Václav Trojan: Žabák z hudby k filmu Císařův slavík s. 39

– *Císařův slavík* je loutkový film. Dílo Jiřího Trnky a Václava Trojana bylo inspirováno pohádkou Hanse Christiana Andersena *Slavík*.

Obsah filmu: Děj začíná v dětském pokoji nemocného chlapce, kterému se v horečce zdá sen. Tímto snem je vlastně pohádka o slavíkovi a čínském císaři. V zahradě císařského paláce přistane balon s malým cestovatelem – námořníkem. Ten přivezl císaři dar – krásnou knihu s obrázky, vyjadřujícími život v čínské zemi. Z obrázků zaujme císaře nejvíce slavík – ptáček, kterého nikdy ve své zemi neviděl ani neslyšel. Zpěv slavíka neznají ani dvořané z jeho císařského paláce. To císaře rozzlobí. Jeho hněv však brzy přejde ve smutek a v rozhodnutí slavíka najít. Zvláštní poselstvo, které slavíka hledá, je úspěšné, a tak se slavík

brzy stane ozdobou císařského paláce a radostí samotného císaře. V den, kdy slaví císař svátek, přichází od malého cestovatele poštou druhý dárek. Je jím zlatem a drahokamy ozdobený umělý slavík. Císař je darem nadšen, na živého slavíka zapomene a se svými dvořany do omrzení poslouchá stále stejnou, dokola se opakující melodii hracího strojku. Mechanická hračka však nemá dlouhého trvání a nakonec se rozbije. Mezitím ale uletěl opravdový, živý slavík. Ztráta obou zpěváčků je příčinou císařova vážného onemocnění. V poslední chvíli však přece jen přiletne na okno živý slavík a svým zpěvem císaře uzdraví.

Práce s poslechem

Část, kterou děti uslyší, je obsahově spjata s blouděním a hledáním poselstva, vyslaného císařem za účelem nalezení živého slavíka. Toto hledání je vyjádřeno žabí serenádou. V sólové hře děti uslyší hrát trombon. Jeho zvláštní zvuk, který mistrně napodobuje zpěv žabáka, docílí hráč zakrýváním a odkrýváním dusítka. *Dusítka* se vkládá do otvoru trubky, z něhož vycházejí tóny.

Březen – 2. kapitola

Píseň Kalamajka; tanec kalamajka, píseň lidová a umělá, pěvecký sbor, poslech – Písničky v podání dětského pěveckého sboru

Učebnice s. 40, 41

1. Dechová cvičení

2. Píseň *Kalamajka* s. 40

– známá lidová píseň *Kalamajka* je současně i tancem, což se děti dozvědí ze třetí sloky písničky. Tento typický slovanský tanec je rozpustilý, veselý. Tančil se obvykle právě při svatebním veselí. Melodie celé písně je založena na jejím prvním dvoutaktí. Toto dvoutaktí se v písni několikrát opakuje, pokaždé je však jeho melodie posunuta o tón níž. Odlišný je pouze poslední takt písně. Při opakování můžeme v sudých taktách doprovodit rytmicky tleskáním a také jednoduše nějakým rytmickým nástrojem.

3. Tanec *kalamajka* – viz učebnice s. 40

4. Hudební teorie: Lidová a umělá píseň s. 41

Lidová píseň je píseň, u které neznáme autora. Vznikala z přirozené potřeby lidí vyrovnat se s různými životními událostmi (nešťastná láska, slib, smutek, zamilovanost) nebo k určitým událostem (vánoční koledování, uspávaní, svatební, pohřební nebo pracovní písně).

Umělá píseň je píseň, u které známe autora. Pokud je taková písnička ve zpěvníku nebo v učebnici, musí být u ní uveden autor. Umělé písně skládali skladatelé vážné hudby, nejvíce je jich v oblasti populární hudby. Ještě existuje tzv. **zlidovělá píseň**. To je taková píseň, u níž se v procesu tradování ztratilo povědomí o autorovi a stala se součástí obecného repertoáru.

Pěvecký sbor je hudební těleso tvořené výhradně vokalisty (zpěváky). Jeho vedoucím je sbormistr, méně často označovaný jako sborový dirigent.

5. Poslech – Písničky v podání dětského pěveckého sboru

– s poslechem můžete pracovat takto: děti mohou známé písničky zpívat společně s nahrávkou nebo doprovázet na rytmické nástroje. Protože se písničky rychle střídají, doporučujeme co nejjednodušší doprovod (např. rytmizovat podle slov). Můžete také poznávat, kterou část písně zpívá sbor a kterou sólista.

Březen – 3. kapitola

Písň Ztratil kos píšťalku, Běžel tudy zajíček, Velikonoce, lidové tradice o Velikonocích

Učebnice s. 42, 43

1. Dechová cvičení

2. Velikonoce, Lidové tradice o Velikonocích

– Velikonoce neznamenají jenom koledování pomlázky v podobě velikonočních vajec či různých dobrot. Svátky, jaké znali naši předkové, začínají už 40 dní před Velikonočním pondělím, a to půstem. Z jídelníčku vynechávali některé potraviny, například maso a alkohol. Důvodem půstu bylo nejen pročistit tělo od proběhlého masopustního hodování, ale i „osvěžit“ ducha. Předposlední neděle před Velikonocemi, nazývaná jako Smrtná, je typická vítáním jara. Z domu lidé vynášeli Moranu, symbol smrti, v tomto případě zimy. Moranu obvykle odnášeli za město či vesnici, přičemž asistovala celá rodina. U řeky ji zapálili a hodili do vody. V domácnostech se barvila vajíčka, pekly mazance a velikonoční beránek. Na Velikonoční pondělí se pak vzaly připravené upletené pomlázky a vyrazilo se koledovat. Součástí koledování je vyšlehání děvčat a vůbec žen pomlážkami; podle tradice by díky tomu měly v následujícím roce zůstat krásné a zdravé.

3. Hlasový výcvik – jazyková výchova

– říkanka *Otloukej se píšťaličko*, bude trochu složitější na rytmizování. Proto doporučujeme si říkanku zhudebnit a pak zkusit podle sluchu vytleskat. Dbáme na správnou výslovnost.

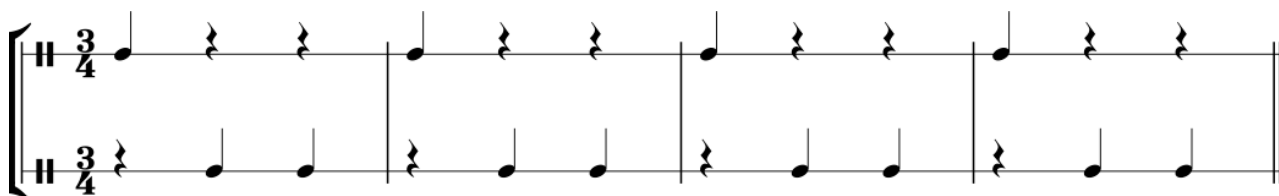

O-tlou-kej se, pí-šť-a-lič-ko, ne-bu-deš-li se o-tlou-ka-ti, bu-du na tě ža-lo-va-ti,
cí - sa - ři pá - nu, on ti dá rá - nu, až od - le - tíš ke zla - té - mu džbá - nu.

Říkanka *Hody, hody, doprovody* je jednoduchá, dětem dobře známá. Můžete si ji společně zatleskat nebo zrytmizovat na jakýkoli Orffův nástroj.

4. Písň Ztratil kos píšťalku s. 42

– nejdříve si společně přečtete sloky celé písničky, potom dětem zapívejte první sloku; nácvik písničky doporučujeme po čtyřech taktech. Až budete melodii bezpečně umět, můžete si písničku zpestřit hrou na tělo. Jedná se o 3/4 takt, proto vždy těžká doba bude dupnutí nebo plesknutí a dvě ostatní lehké doby buď tleskání, nebo luskání.

5. Písň Běžel tudy zajíček s. 43

– při některém z dalších opakování, můžeme třídu rozdělit na dvě skupiny, které se ve zpěvu střídají vždy po dvou taktech; jedná se o hru na štafetu. Nebo je možné si písničku jednoduše doprovodit pomocí zvonkohry, dřívěk a tleskání.

Duben – 1. kapitola

Píseň Marjánko, Marjánko; hudební nástroje bicí, rytmický doprovod

Učebnice s. 44, 45

1. Dechová cvičení

2. Píseň *Marjánko, Marjánko* s. 44

– po přečtení příběhu na straně 48 dětem píseň nejdříve sami zazpívejte. Poté přezpívejte část písničky a děti zopakují. Návčik doporučujeme po dvou řádcích, kdy se melodie opakuje. Nacvičujte takto první sloku, ty ostatní už zkuste dohromady.

3. Hudební teorie: Hudební nástroje bicí s. 45

– jsou pravděpodobně nejstarší a také nejobsáhlejší skupinou hudebních nástrojů. K vytváření zvuku dochází pomocí úderů do nástroje, třesením nástrojem či škrábáním na nástroj.

Ozvučná dřívka – pár malých podlouhlých dřevěných válečků. Zvuk se vyvolává jejich vzájemným poklepem.

Triangl – zvonivý či cinkavý kovový nástroj, rozezníváný úderem kovové tyčky.

Činely – laděné pláty z různých druhů kovů, které vytvářejí doplňující vysoké zvuky.

Buben – má napjatou kůži (membránu) přes dřevěný rám. Pro úder používáme paličky.

Procvičování:

Zahrajte si na bubeníky!

*Bubnujeme na buben,
pojdte děti, pojdte ven!
Bubnujeme bum bum bum,
budeme mít nový dům.
A kdo s námi nepůjde,
ten v něm bydlet nebude.*

Tuto jednoduchou říkanku doprovodte na jakékoli bicí nástroje. Doprovod může být různý, procvičte co nejvíce variant. Například:

4. Hlasový výcvik – výslovnost, rytmus

– rytmický doprovod k písni *Marjánko, Marjánko* je v učebnici na straně 44, písničku je možno také doprovodit na melodický nástroj (zvonkohru). Rytmický doprovod můžete ještě obohatit o svůj vlastní a pak si zahrát s dětmi společně. Například:

Duben – 2. kapitola

Píseň Bejvávalo dobře; kánon a vícehlas, rytmický kánon

Učebnice s. 46, 47

1. Dechová cvičení

2. Píseň *Bejvávalo dobře* – nácvik písně:

Nejdříve seznámte děti s teorií a pojmem *kánon*. Teprve potom zazpíváme píseň jednohlasně se všemi dětmi, pak vytleskáme společně rytmus. Rytmické provedení kánonu – 1. hlas děti, 2. hlas učitel, poté oba hlasy dětí. Melodické provedení písně: 1. hlas děti, 2. hlas učitel, poté oba hlasy dětí.

3. Hudební teorie: Kánon a vícehlas

– kánony jsou polyfonní písně, ve kterých všechny hlasy zpívají stejný part, ovšem nastupují podle označení postupně za sebou. Je nutné, aby si jednotlivé hlasy naslouchaly a respektovaly se. V žádném případě nelze připustit zacpávání uší a překřikování se. Na rozhraní jednotlivých hlasů je vhodné umístit intonačně zdatnější jedince. Ve fázi nácviku můžeme celý hlas nahradit či podpořit melodickým nástrojem. Závěr kánonu řešíme buď postupným dozpíváním jednotlivých hlasů, nebo současným ukončením všech hlasů na konci fráze podle učitelova gesta (pokud bude na konci repetice).

4. Rytmický výcvik – rytmický kánon s. 47

– zápis najdete v učebnici na straně 47; je možnost si také kánon zkusit zazpívat a přitom zopakovat učivo melodie stoupající a klesající. Například:

Duben – 3. kapitola

Písň Ovčáci, čtveráci, V zahradě na hrušce, Čarodějnice; melodie skokem

Učebnice s. 48, 49

1. Dechová cvičení

2. Hudební teorie: melodie vedená skokem s. 48

– zahrajte dětem nejdříve melodii stoupající vedenou krokem (*Kočka leze dírou*) a potom zahrajte písničku *Ovčáci čtveráci*, která má melodii pohybující se skokem. Znázorněte žákům melodii pomocí schodů (jako kocour Mour) nebo jim ji ukažte na klaviatuře. Potom zahrajte melodii klesající vedenou krokem (*Kočka leze dolů*) a pak písničku *V zahradě na hrušce*, kde opět znázorníte melodii pomocí schodů nebo klaviatury.

3. Písň *Ovčáci, čtveráci, V zahradě na hrušce* s. 48

– písničky si společně zazpívejte. Děti mohou rukou ukazovat směry skoků melodie. Písničky si můžete zahrát na melodické nástroje (zvonkohra, xylofon).

Procvičování:

Zahrajte dětem toto cvičení, budou poznávat, jestli je melodie vedená skokem, nebo krokem:

4. Písň *Čarodějnice* s. 49

– nácvik písň: nejdříve si společně s dětmi přečtete všechny sloky, aby zjistily o čem se v písničce vlastně zpívá (proměna housenky v motýla). Zazpívejte dětem nejdříve první sloku, potom provádějte nácvik po čtyřech taktech. Druhou a třetí sloku už zkuste zpívat společně.

HRA:

Zahrajte si na čarodějnice. Zeptejte se dětí, zda znají nějaké zaklínadlo. Můžete si pár zaklínadel říct společně. Například:

*Čáry máry kouzlení,
ať se ta věc promění.
Co to je, kdo to ví,
ten ať rychle odpoví.*

S tematikou čarodějnic můžete pracovat i v pohybové výchově, a to ztvárněním *čarodějnického tance* při hudbě – tancování bez ostychu, vnímání hudby a rytmu, představa *reje čarodějnic*. Píseň mohou děti jednoduše doprovodit na Orffovy nástroje. Někteří žáci hrají, ostatní tancují.

Květen – 1. kapitola

Píseň Čížekku, čížekku, hudební nástroje – opakování, poslech – Ilja Hurník: Pohádka o rozkvetlé jabloni

Učebnice s. 50, 51

1. Dechová cvičení

2. Píseň Čížekku, čížekku

– je jednoduchá a většina dětí ji bude znát. Nejdříve si společně proberte, co se v písničce děje a na jaké fáze se dělí (setba, růst, plení...). Písničku si společně zapívejte; je možnost využít i pohybovou aktivitu, viz strana 51. Další možností je jednoduše doprovodit píseň na Orffovy nástroje. Například:

Doprovod upravte podle možností dětí. Dřívka mohou rytmizovat melodii a triangl hrát pouze první dobu.

3. Poslech – Ilja Hurník: Pohádka o rozkvetlé jabloni

Hlavním cílem je seznámit děti se zvukem hudebních nástrojů a ukázat jim, jakou funkci jednotlivé nástroje v hudbě zastávají. V příběhu vystupují „oživlé nástroje“, jejichž touhy a radosti jsou velmi blízké dětem. Hudba zde hraje stejně důležitou roli jako vyprávění, poněvadž i ona posouvá děj vpřed.

Obsah: Hudební nástroje spatří za krásného májového dne rozkvetlou jablň. Každý z uvedených nástrojů si chce strom popsat svými hudebními barvami, vidí v něm svůj příběh: housle – včely, harfa s klavírem – dešťové kapky, flétna – jablíčko, trubka – mizu rostoucí ze země, fagot – kozla přivázaného k jabloni, klarinet – poušť, smutek, když na ní nekvete jablň, pozoun (trombon) – tutú, dřevo z jablň použité na děckou kolíčku, z dítěte vyroste šofér a bude řídit autobus (řidič proto troubí tu-tú). Harfa nakonec rozhodne, že nástroje dají celou skladbu dohromady a hrají na počest stromu. Kontrabas má funkci vypravěče.

4. Hudební nástroje – opakování

Zopakujte si společně hudební nástroje, nejdříve pojmenujte ty z hudební pohádky a pak je přiřaďte k jednotlivým nástrojovým skupinám. Můžete taky připomenout nástroje, které už znáte a v pohádce nebyly (bicí nástroje). Pojmenujte a přiřaďte nástroje nové: fagot, klavír, harfa.

Fagot – je největší dřevěný dechový nástroj. Pochází z Itálie, vyrábí se nejčastěji z javorového dřeva. Fagot se skládá z těchto částí: strojek, eso, křídlo, bota, basová roura, korpus. Na fagotu se nacházejí kovové klapky. Je velmi zvukomalebný: ve spodní poloze bručivý, komický, když hraje rychlé krátké noty, ale také umí vyjádřit svým krásným kulatým tónem i milostnou náladu.

Klavír – dnešního typu existuje asi 200 let. Skládá se z ozvučné desky, na níž jsou napjaty ocelové struny. V přední části je klávesnice s kladívky, jejichž úderem se struny rozeznívají. Klavír má dva až tři pedály, které mění charakter zvuku. Rozeznáváme dva druhy klavírů: křídlo a pianino.

Harfa – je jeden z nejstarších hudebních nástrojů. Skládá se ze tří hlavních dílů: opěrný sloup, krk (v podobě ležatého S) a rezonanční skříň. Na harfu se hraje čtyřmi prsty.

Květen – 2. kapitola

Píseň Černé oči; ukolébavka, poslech – Bernhard Flies: Princi můj maličký, spi

Učebnice s. 52

1. Dechová cvičení

2. Hudební teorie: Ukolébavka s. 52

Ve *Slovníčku základních hudebních pojmů* je *ukolébavka* definována takto: „Starý, možná nejstarší typ lidové písně“ (nejstarší ukolébavka je stará více než 2000 let). Najdeme ji u všech národů světa; jedná se o houpavé, tiché melodie s textem plným lásky k dítěti. Ukolébavka je zpívána nejčastěji matkou, jejím cílem je navodit pocit bezpečí a připravit dítě ke spánku. Houpavá melodie, zvukomalebná slova, ztišený hlas a mimika silně působí na vnímání dítěte a vytvářejí ideální podmínky pro přechod do spánkové fáze, Ukolébavky existují lidové a umělé (vytvořené konkrétním autorem). Ukolébavka je vázána na dramatický projev zpěváka, jeho práci s hlasem, melodií, barvu hlasu.

Zeptejte se dětí, jaké znají ukolébavky? Kterou mají nejraději?

3. Píseň Černé oči s. 52

– nácvik písně bude velmi jednoduchý, protože většina dětí píseň určitě zná. Pohovořte s dětmi nejprve o ději písničky a vysvětlíte jim pojmy, jako jsou např. vojna, verbování a rynek. Potom si píseň společně zapívejte. Můžete ji jednoduše doprovodit, např.:

The musical score is arranged in three staves. The top staff is for 'dřívka' (xylophone) in 2/4 time, featuring eighth notes and rests. The middle staff is for 'triangl' (triangle) in 2/4 time, featuring quarter notes and rests. The bottom staff is for 'zvonkohra' (chime) in 2/4 time, featuring quarter notes and rests. The key signature has one flat (B-flat).

4. poslech – Bernhard Flies: Princi můj maličký, spi s. 52

Bernhard Flies byl německý lékař a amatérský hudební skladatel. Složil několik klavírních skladeb a písní, nejznámější z nich je romantická hudba ukolébavky *Princi, můj malinký spi*. Tato skladba bývá někdy mylně přisuzována W. A. Mozartovi pod názvem *Vánoční ukolébavka*.

Květen – 3. kapitola

Píseň Krávy, krávy; hlasy zvířat, poslech – Nikolaj Rimskij Korsakov: Let čmeláka

Učebnice s. 53, 54

1. Dechová cvičení

2. Píseň Krávy, krávy s. 53

– text neobsahuje žádné hluboké myšlenky. Sám o sobě plní jedinou funkci, a to tu, že si děti spojí zvíře se zvukem, který vydává. Celou píseň tvoří pouze dvě věty, dvě otázky, v nichž se obměňuje oslovení zvířete. Odpovědi jsou zvuky, které zvíře vydává (např. krávy, pejsci, kočky a hadi). Píseň si můžeme dále dotvořit o nápady dětí. Můžeme přidávat další zvířata, např.: medvědi (brum), kohouti (kykyryký), kukačky (kuku), mouchy (bzbzbz), kozy (mé), ovce (bé), prase (chro).

Děti rády napodobují zvuky zvířat a ještě raději předvádějí jejich typický pohyb: kočky a psi – lezení po čtyřech, hadi – plazení, žáby – skákání ve dřepu. Kromě předvádění zvuků zvířat je možné písničku také rytmicky doprovodit. Navrhujeme 2 rytmické skupiny. Jedna bude doprovázet sloku a ta druhá refrén. Písnička je dost dlouhá, může se zde vystřídat hodně žáků.

1. skupina:

– pokud by žáci, hrající na činelky, měli problém s druhým taktem, je možnost ostinálně opakovat takt první;

2. skupina

– opět, pokud by se zdál 2. takt dětem hrajícím na tamburínu těžký, je možnost hrát pouze takt první.

3. Pohybová výchova a dechová cvičení – procházka po louce

4. Poslech Nikolaj Rimskij Korsakov: *Let čmeláka z opery o caru Saltánovi*

Děj pohádky: Car Saltán se nechal ovlivnit pomluvami zlých lidí. Z toho důvodu vyhnal svou ženu a syna Kvidona. Po dlouhé době poznal, že se zmýlil a chtěl svůj omyl napravit. To se nakonec podařilo. Napomohl tomu i Kvidon, který se proměnil ve čmeláka (*Let čmeláka*) a zaletěl na koráb, který plul do otcovy země.

Let čmeláka

– tato skladba je velmi zajímavá svými vyjadřovacími prostředky – BARVA, DYNAMIKA, TEMPO. Barva v hudbě je stejná jako ve výtvarném umění; zvukomalba – vířivý a svištivý pohyb melodie nebo bzučivé setrvání na jednom místě.

Při poslechu můžete děti buď zapojit do pohybové výchovy – děti představují let čmeláka, nebo propojit s výtvarnou výchovou – nakreslit vlastní představu pohádkového příběhu.

Červen – 1. kapitola

Píseň Tři citrónky; říkadla, závěrečné opakování

Učebnice s. 55–58

1. Dechová cvičení

2. Píseň *Tři citrónky* s. 55

– písnička je velmi jednoduchá. Nejdříve ji dětem zazpívejte, potom zkuste nácvik – nejprve sloku, potom refrén. Píseň je možné doprovázet hrou na tělo.

Sloku doprovodí děti dupáním a luskáním.

Refrén děti doprovodí pleskáním a tleskáním.

The image shows two staves of musical notation. The top staff is labeled 'pleskání' (clapping) and the bottom staff is labeled 'tleskání' (clapping). Both are in 4/4 time. The clapping pattern consists of a sequence of quarter notes and eighth notes with rests, creating a rhythmic accompaniment for the song.

Děti mohou doprovodit celou písničku takto, nebo je můžete rozdělit do dvou skupin – jedna doprovodí sloku, druhá refrén.

3. Hlasový výcvik – Říkadla s. 57

– doporučujeme říkadla zhudebnit; dětem se pak lépe vyslovují a jejich rytmizace bude pro ně snazší:

The image shows four staves of musical notation for the song 'Ča-ro-va-la ry-ba'. The first two staves are in 4/4 time, and the last two are in 2/4 time. The lyrics are: Ča-ro-va-la ry-ba, a-by-by-la chy-ba. Ča-ro-va-la ry-bič-ka, a-by-by-la chy-bič-ka. Ča-ro-val i rak, a-by-lo to tak. Pi-rá-ti, pi-rá-ti, na mo-ři se ne-ztra-tí. Kdo jim jed-nou zkří-ží ces-tu, už se do-mů ne-vrá-tí.

Červen

Závěrečné opakování

Rozšiřující učivo – pro pilné zpěváky

Učebnice s. 59–61

Seznam písní:

Na tý louce zelený

Já do lesa nepojedu

Sněhulák

Masožravá kytky a cvrček

Hej, meduli

Hlasová a pěvecká výchova

Učebnice s. 62–65

Co jsme se naučili:

Učebnice s. 66

Melodie vedená krokem

Melodie vedená skokem

Hudební nástroje – smyčcové, dechové, bicí

Pojmy z hudební teorie – notová osnova, nota osminová, nota čtvrtá, nota půlová; pomlky – čtvrtá a půlová, tempo – pomalé/rychlé

Dynamika = síla zvuku – dynamická znaménka: p – piano, mf – mezzoforte, f – forte, zeslabování/zesilování

Ostatní dovednosti

– rytmus: tleskat/hrát na rytmické nástroje, poznat písničku podle melodie/rytmu, doprovodit rytmem říkanku, zpívat podle not

Abecední seznam písní

Učebnice s. 67

Seznam poslechových skladeb

Učebnice s. 68

Rytmické a melodické hudební nástroje (Orffovy hudební nástroje), Řešení úkolů

Učebnice s. 71